

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA KŘESŤANSKÉ VÝCHOVY

Sociální pedagogika

ZUZANA SLEZÁKOVÁ

Obor Sociální pedagogika z pohledu studentů daného oboru

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Marcela Fojtíková Roubalová

Olomouc 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím pouze níže uvedené literatury a internetových zdrojů.

V Olomouci dne:

Podpis:

Poděkování

Děkuji vedoucí mé práce Mgr. Marcele Fojtíkové Roubalové za cenné rady, vstřícnost a trpělivost během tvorby této bakalářské práce. Dále děkuji všem respondentům, kteří se dobrovolně zúčastnili mého dotazníkového šetření. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat svým blízkým, kteří mne po celou dobu mého studia podporovali.

Obsah

ÚVOD	4
TEORETICKÁ ČÁST	5
1. Obor Sociální pedagogiky na vysokých školách v ČR.....	5
1.1. Univerzita Palackého v Olomouci.....	6
1.2. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	9
1.3. Ostravská univerzita v Ostravě.....	13
1.4. Masarykova univerzita v Brně	16
1.5. Univerzita Hradec Králové.....	19
1.6. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.....	19
1.7. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem	20
1.8. Univerzita Karlova v Praze	21
2. Historie sociální pedagogiky	22
2.1. Vznik a počátky sociální pedagogiky	22
2.2. Sociální pedagogika u nás před r. 1989.....	24
2.3. Sociální pedagogika u nás po r. 1989	26
3. Pojetí sociální pedagogiky	27
3.1. Vymezení sociální pedagogiky dle různých autorů	27
3.2. Širší a užší pojetí sociální pedagogiky.....	28
3.3. Dimenze sociální pedagogiky	29
3.4. Úkoly sociální pedagogiky	30
3.5. Metody sociální pedagogiky.....	31
3.6. Postavení sociální pedagogiky v rámci jiných disciplín a ve struktuře samotné pedagogiky	33
3.7. Sociální pedagogika a sociální práce	35
3.8. Profese sociálního pedagoga.....	36
EMPIRICKÁ ČÁST.....	40
4. Výzkumné šetření.....	40
4.1. Cíle výzkumu.....	40
4.2. Výběrový soubor, výzkumná metoda a sběr dat.....	40
4.3. Vlastní výzkum, analýza a interpretace dat.....	42
4.4. Diskuze	60
ZÁVĚŘ	62

Seznam použité literatury a internetových zdrojů..... 63

Přílohy

Příloha č. 1 - Dotazník: Pohled studentů sociální pedagogiky na jejich obor

ÚVOD

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma Obor Sociální pedagogika z pohledu studentů daného oboru. Cílem teoretické části mé práce je přiblížit i laickému čtenáři, co to sociální pedagogika je. Součástí této části je seznámit čtenáře s tím, jak sociální pedagogika jako věda vznikala a jakou tradici má na našem území. Úkolem této části je vysvětlit, kdo je to sociální pedagog, kde všude se s tímto povoláním lze setkat a proč je pro společnost tak důležitý. Z tohoto důvodu je zde sociální pedagogika srovnávána s dalšími příbuznými disciplínami.

Hlavním cílem celé práce je popsat, jak daný obor vnímají samotní studenti. V tomto případě nám jde o studijní obor. V 1. kapitole hovoříme o Sociální pedagogice jako o studijním oboru, ne jako o vědecké disciplíně, kterou se zabývají spíše další kapitoly teoretické části. Probíhá zde na teoretické úrovni analýza oboru na všech vysokých školách, kde lze Sociální pedagogiku studovat v bakalářské prezenční formě.

Empirická část je podložena výzkumem, který probíhal metodou dotazníkového šetření na třech vysokých školách. Konkrétně jde o Cyrilometodějskou teologickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci, Fakultu humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a Pedagogickou fakultu Ostravské univerzity v Ostravě. Popisu pojetí tohoto oboru na těchto vysokých školách se věnujeme hlouběji. Jako hlavní cíl mého výzkumu bylo stanoveno postihnout a sdělit, jaká stanoviska vůči svému oboru zaujímají studenti sociální pedagogiky. Jako výběrový soubor byli zvoleni studenti všech ročníků prezenční bakalářské formy studia Sociální pedagogiky v Olomouci, Zlíně a Ostravě.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Obor Sociální pedagogiky na vysokých školách v ČR

V této kapitole jsem se zaměřila na to, kde všude lze Sociální pedagogiku studovat. Dále mne zajímalo, jak tento studijní obor jednotlivé vysoké školy pojímají. Jelikož jsem studentkou bakalářského oboru Sociální pedagogiky na Cyrilometodějské teologické fakultě v Olomouci, rozhodla jsem se vybrat si ke své studii pouze obory bakalářské.

Bylo zjištěno, že některé vysoké školy nabízejí tento obor s různým zaměřením a dokonce na různých fakultách. Pokusím se tedy nezaujatě teoreticky popsat, co tímto studiem na jednotlivých vysokých školách studenti získají, jaké by podle garantů studijního oboru měli mít uplatnění do budoucna v praxi, jak tento studijní obor jednotlivé vysoké školy či jejich jednotlivé fakulty vnímají, jaké podmínky musí splnit uchazeč o studium, aby se mohl stát studentem tohoto oboru na dané vysoké škole.

V empirické části jsem se rozhodla provést výzkum na dvou moravských a jedné slezské vysoké škole - Univerzita Palackého v Olomouci, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně a Ostravská univerzita v Ostravě. Výzkum se týká srovnání pohledů studentů sociální pedagogiky na jejich studijní obor na jednotlivých vysokých školách. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla popsat nabízený bakalářský obor na těchto školách detailněji a uvést je v teoretické části jako první. Pokud jde o studijní plány, předměty jsou rozepsány podle nabídky prezenčního studia. Sociální pedagogiku však lze studovat i na jiných vysokých školách, konkrétně na Masarykově univerzitě v Brně, Univerzitě Hradec Králové, Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, Univerzitě Karlově v Praze a Univerzitě J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, které jsem pro představu uvedla vzápětí. Zaměřila jsem se především na prezenční formu studia.

1.1. Univerzita Palackého v Olomouci

Cyrlometodějská teologická fakulta:

Cyrlometodějská teologická fakulta v Olomouci nabízí tříletý jednooborový bakalářský program *Sociální pedagogika* jak v denní, tak i v kombinované studijní formě. Je realizován pod studijním programem Pedagogika. Studium garantuje Katedra křesťanské výchovy, jejímž vedoucím je doc. Dr. Rudolf Smahel, Th.D. Studium sociální pedagogiky je zde zaměřeno na výchovné působení mimo vyučování a volnočasové aktivity zejména pro děti a mládež. Zabývá se však i sociálně pedagogickým působením na další cílové skupiny (např. jedinci ohrožení sociální exkluzí). Absolvent tohoto studijního oboru bude teoreticky i prakticky připraven na výkon povolání v oblasti sociální pedagogiky. Absolventi nalézají uplatnění například v Domech dětí a mládeže, Střediscích pro mládež, mimoškolních zařízeních, nízkoprahových zařízeních apod. Absolventi mimo specializace v sociální pedagogice získají i jistý sociální, kulturní a vzdělanostní přehled, který využijí při výchovném působení na své budoucí klienty. Pro úspěšné absolvování studia je třeba složit státní závěrečné zkoušky z předmětů Obecná pedagogika a Sociální pedagogika a pedagogika volného času a zároveň obhájit bakalářskou práci nebo projekt.¹ Jelikož je obor umístěn na Cyrlometodějské teologické fakultě, dá se předpokládat, že bude důraz kladen i na formování hodnot absolventů, zejména pak křesťanských hodnot.

Sociální pedagogika na CMTF UP má od roku 2011 prodlouženou akreditaci. Praktická část studia, tedy praxe studentů, jsou rozděleny na dvě části- vychovatelská praxe a praxe v řízeních volnočasových aktivit dětí a mládeže. V průběhu celého studia studenti absolvují celkem 5 týdnů vychovatelské praxe a 2 týdny praxe v řízení volnočasových aktivit. Jednotlivé předměty mají studenti rozděleny na povinné (tzv. A předměty), povinně volitelné (tzv. B předměty) a volitelné (tzv. C předměty). Každý student musí dosáhnout minimálně 180 kreditů.²

Povinné předměty jsou rozděleny na 4 oblasti:

- a) Humanitní a všeobecný základ- Dějiny filosofie, Kulturní dějiny Evropy, Základy sociologie, Religionistika, Základy práva, Kapitoly z rodinného a trestního práva, Člověk a slavení, Základy sociální práce

¹ Srov. Studijní obory: Sociální pedagogika. *Univerzita Palackého v Olomouci* [online]. 2013 [cit. 2013-12-25]. Dostupné z: <http://www.upol.cz/skupiny/zajemcum-o-studium/studijni-obory/obor/socialni-pedagogika-1/>.

² Srov. Studijní obory: Sociální pedagogika. *Univerzita Palackého v Olomouci* [online]. 2013 [cit. 2013-12-25]. Dostupné z: <http://www.upol.cz/skupiny/zajemcum-o-studium/studijni-obory/obor/socialni-pedagogika-1/>.

- b) Pedagogicko-psychologický základ- Teorie výchovy, Filosofie výchovy, Informační a didaktická technika, Metodologie pedagogiky, Obecná didaktika, Pedagogická diagnostika, Psychologie osobnosti a patopsychologie, Základy psychologie, Pedagogická antropologie pro pedagogy, Sociální a rodinná psychologie, Vývojová psychologie, Základy speciální pedagogiky, Integrace žáků se specifickými potřebami, Pedagogická psychologie, Dětská práva
- c) Předměty odborné profilace- Praxe v řízení volnočasových aktivit, Studijní soustředění, Úvod do studia sociální pedagogiky, První pomoc, Pedagogika volného času, Sociální pedagogika, Vychovatelská praxe, Řízení neziskových organizací pro sociální pedagogy, Sociálně patologické jevy ve výchovně - vzdělávacích institucích, Volnočasové aktivity a jejich řízení, Sociální politika, Komunikativní dovednosti, Sociálně patologické jevy ve společnosti

Mezi *povinně volitelné* předměty patří:

1. blok- Základy křesťanství
2. blok- Cizí jazyky (Italština, Němčina, Angličtina)
3. blok- Metodiky (Dramatická výchova, Humanitní oblast, Hudební výchova, Přírodovědná oblast, Duchovní rozměr, Tělesná výchova a pohybová rekreace, Výpočetní technika, Výtvarná výchova, Metody sběru a zpracování výzkumných dat)
4. blok- Profilační předměty (Základy andragogiky, Kultura mluveného projevu, Úvod do masové komunikace, Využití aktivizačních metod při volnočasových aktivitách, Úvod do biblického světa a myšlení, Četba a výklad vybraného pedagogického díla, Syndrom CAN, Seminář arteterapie, Sociální pedagogika se zaměřením na děti předškolního věku, Základy romistiky, Teorie rozvoje osobní identity E. Eriksona, Praktikum z didaktické techniky, Preventivní systém ve výchově Dona Bosca, Sociální a pedagogické aspekty zdraví, Vybrané kapitoly z psychologie, Základy hudební teorie, Hudebně pohybové hry u dětí, Zážitková pedagogika, Sborový zpěv, Křesťanská antropologie)

Volitelné předměty (např. Supervize v pedagogické praxi, Komunikace se sluchově postiženými, Pastorační práce mládeže, Komunikace se zranitelnými skupinami, Psychologie emocí,...).³

Každý uchazeč o toto studium musí projít povinným přijímacím řízením. Uchazeč je přijat na základě úspěšně složeného přijímacího testu a následně absolvovaného přijímacího pohovoru. Přijímací test je složen ze dvou částí - studijních předpokladů a doporučené literatury. Při výběru uchazečů je dále přihlíženo i k prokázaným aktivitám uchazečů v oblasti volnočasových činností a v oblasti výchovy (dětské tábory, vedení kroužků, apod.). Katedra poskytuje uchazečům k nahlédnutí i testy z předchozích let a seznam doporučené četby k přípravě na svých webových stránkách. Počet uchazečů přijatých ke studiu bývá okolo 50, přičemž celkový počet uchazečů o studium bývá okolo 100. Konkrétně pro tento akademický rok bylo přijato ke studiu 60 ze 114 uchazečů.⁴

³ Srov. *Cyriometodějská teologická fakulta: příručka pro studenty*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013-2014, s. 44-47.

⁴ Srov. Studijní obory: Sociální pedagogika. *Univerzita Palackého v Olomouci* [online]. 2013 [cit. 2013-12-25]. Dostupné z: <http://www.upol.cz/skupiny/zajemcum-o-studium/studijni-obory/obor/socialni-pedagogika-1/>.

1.2. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií:

Sociální pedagogika ve Zlíně spadá pod studijní program Specializace v pedagogice, jehož garantem je prof. PhDr. Miroslav Chráska, CSc. Garantem oboru *Sociální pedagogika* je doc. PhDr. Lenka Haburajová Ilavská, Ph.D. Tříleté bakalářské studium lze studovat jak v prezenční, tak i v kombinované formě. Sociální pedagogika je zde definována jako pomáhající profese. Na prezenční studium se v minulém roce hlásilo 365 uchazečů, přijatých ke studiu bylo 60. U kombinovaného studia to bylo 250 uchazečů, ze kterých bylo nakonec vybráno ke studiu rovných 100. Uchazeči jsou přijímáni na základě Národních srovnávacích zkoušek společnosti Scio, a to ze Základů společenských věd.

Studium tvoří znalosti z oblasti pedagogicko-psychologických disciplín, o které jsou opřeny praktické dovednosti. Důraz je kladen na tzv. zkušenostní učení, které podněcuje aktivitu studentů ve výuce. Studenti se učí monitorovat a řešit sociální problémy ve společnosti pomocí různých projektů, k jejichž tvorbě jsou motivováni. Tyto znalosti a dovednosti jsou pak dále rozvíjeny pomocí odborných praxí. Studenti si v průběhu studia osvojí teorii sociální pedagogiky a metodiky výchovy. Náplní jejich studia budou také psychologické předměty, které zahrnují široké spektrum základních i aplikovaných psychologických disciplín (psychologie osobnosti, vývojová, sociální, pedagogická, poradenská, psychopatologie apod.). Důraz je kladen na posilování profesních i osobnostních kompetencí studentů. Studenti získají také všeobecný přehled díky doplňujícím předmětům, jako jsou filozofie, sociologie či speciální pedagogika.⁵ Koncept studia není zaměřen na jednotlivé samostatné problémy sociální pedagogiky. Je spíše zaměřen všeobecně, o čemž vypovídá i skladba předmětů. Všeobecné zaměření poskytuje absolventům i širší uplatnění na trhu práce.

Od absolventů tohoto oboru se dá očekávat, že naleznou své uplatnění ve třech významných resortech - školství, zdravotnictví a sociální oblast. Tudíž se s nimi můžeme setkávat v oblasti školství v domovech mládeže, školních klubech, střediscích volného času, zařízeních ochranné výchovy, institucích výchovného poradenství, pedagogicko-psychologických poradnách, střediscích preventivní výchovné péče apod. Pokud jde o oblast zdravotnictví, jde o pracovníky center léčebné rehabilitace, psychiatrických léčeben či protidrogových center.

⁵ Srov. Fakulta humanitních studií: Sociální pedagogika. *Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně* [online]. 2000-2014 [cit. 2014-01-01]. Dostupné z: <http://www.utb.cz/fhs/socialni-pedagogika-1?highlightWords=soci%C3%A1ln%C3%AD+pedagogika>.

Resort sociálních věcí nabízí zaměstnání sociálních kurátorů, asistentů v poradnách pro rodinu a mezilidské vztahy či pracovníků v ústavech sociální péče.⁶

Za tři roky studia musí studenti získat nejméně 180 kreditů. Pro úspěšné absolvování oboru musí studenti složit Státní závěrečné zkoušky z Aplikované psychologie, Sociální pedagogiky, Aplikovaného práva a obhájit svou bakalářskou práci. Jednotlivé předměty během studia se dělí dle povinnosti absolvování do těchto kategorií - povinné předměty, povinně volitelné předměty a volitelné předměty. Neobvyklou zvláštní kategorií u tohoto oboru jsou sportovní předměty. Každý student se musí povinně zapsat na čtyři libovolné sportovní aktivity. Povinný je také adaptační kurz, který se koná v zimním semestru prvního ročníku, jehož hlavním cílem je seznámit studenty mezi sebou a vytvořit pozitivní vztahy mezi studenty a pracovníky katedry. Dále pak je povinné absolvovat v prvním ročníku Úvod do studia. Cílem tohoto předmětu je především ulehčit studentům vstup do nového prostředí, na akademickou půdu, poskytnout jim informace a naučit je dovednostem potřebným k vysokoškolskému studiu. Jde zejména o to naučit studenty vhodné komunikaci a orientaci v tomto prostředí, základům rétoriky a prezentace, aspektům odborné a vědecké práce a v neposlední řadě vyhledávat adekvátní zdroje a pracovat s nimi.

Pro bližší představu o skladbě studia uvádím jednotlivé předměty v kategoriích:

Povinné předměty- (celkově 172 kreditů)

- 1. ročník-** Anglický jazyk 1 a 2, Základy pedagogiky, Sociálně psychologický výcvik, Základy informatiky, Základy psychologie, Základy sociologie, Sociální patologie, Základy práva, Sociální komunikace, Základy speciální pedagogiky, Základy zdravotních nauk, Vývojová psychologie, Průběžná praxe
- 2. ročník-** Anglický jazyk 3, Filozofie a etika, Metodologie 1 a 2, Sociální pedagogika 1 a 2, Pedagogická psychologie, Základy didaktiky, Odborný anglický jazyk 1, Sociální psychologie, Sociální práce, Souvislá praxe 1
- 3. ročník-** Seminář bakalářských prací, Multikulturní výchova, Odborný anglický jazyk 2, Sociální politika, Sociologie rodiny, Souvislá praxe 2, Teorie výchovy, Pedagogicko -

⁶ Srov. Fakulta humanitních studií: Sociální pedagogika. *Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně* [online]. 2000-2014 [cit. 2014-01-01]. Dostupné z: <http://www.utb.cz/fhs/socialni-pedagogika-1?highlightWords=soci%C3%A1ln%C3%AD+pedagogika>.

psychologická diagnostika, Metody sociálně výchovné práce, Personální management, Právo v sociální oblasti, Pedagogika volného času

Povinně volitelné předměty jsou doporučeny pro druhý ročník. Z této oblasti je nutno získat alespoň 4 kredity. Studenti si mohou vybírat z Úvodu do gender problematiky, Psychosomatických cvičení, Psychopatologie, Sociální pedagogiky v praxi, Sociálních služeb v ČR, Základů adiktologie, Aktivizace v sociálních službách, Postavení dítěte ve společnosti, Mediace, Neziskových organizací, Sociologie výchovy a Základů arteterapie a muzikoterapie.

Každý student musí povinně získat čtyři kredity ze **Sportovních předmětů**. Všechny sportovní předměty jsou ohodnoceny jedním kreditem, z čehož vyplývá, že je třeba absolvovat čtyři sportovní aktivity. Katedra se snaží zavedením povinných sportovních předmětů nejspíše formovat své studenty ke smysluplnému využívání volného času a pozitivnímu vnímání fyzické aktivity a sportu. Podporuje tímto zdravý životní styl studentů, kteří mohou přijmout tyto hodnoty za své a předávat je později dále svým klientům. Studenti mají k dispozici široký výběr sportovních aktivit, mezi nimiž si jistě každý najde svou oblíbenou – Letní kurz (in-line, cykloturistika, jezdectví, tenis, badminton, míčové hry, nohejbal, volejbal, florbal), Vodácký kurz, Míčové hry, Aerobik, Aikido, Basketbal, Badminton, Thajský box, Cyklistika, Golf, Florbal, Horolezectví, Indoor Cycling, K2 Hiking, Inline bruslení, Tuzemské lyžování, Zahraniční lyžování, Plavání, Sebeobrana, Sálová kopaná, Squash, Tenis, Tai Ji Quan, Turistický kurz, Taekwondo, Volejbal, Zdravotní tělesná výchova.

Z oblasti **Volitelných předmětů** je třeba získat kredity tři. Jako jediný volitelný předmět k tomuto oboru jsem našla Základy podnikání v sociálních službách, který je právě za tři kredity.

Součástí studia jsou průběžné a souvislé praxe. Cílem té průběžné je, aby si každý student vytvořil přehled o sociálních zařízeních a organizacích svého bydliště a zlínského regionu. Tento předmět probíhá formou seminářů s časovou dotací 40 hodin za semestr. Během těchto seminářů dostanou studenti možnost navštívit některá zařízení, ve kterých by později mohli pracovat, což shledávám velmi užitečným. Součástí předmětu jsou také besedy a přednášky s významnými osobnostmi ze sociální sféry. Souvislá praxe 1 má rozsah 80 hodin za semestr. Student vykonává praxi v samostatně vybraném zařízení. Po absolvování praxe podstupuje osobní pohovor o jejím průběhu s vyučujícím a odevzdává dokument pojednávající o činnosti zařízení a o jeho vlastní činnosti v zařízení. Při Souvislé praxi 2 musí student splnit 160 hodin v samostatně zvoleném zařízení. Každý student si během nich musí dle jednotných pokynů

vytvořit svůj vlastní Deník praxe.⁷ Po přepočítání jsem došla k závěru, že studenti sociální pedagogiky na této škole absolvují minimálně 280 hodin praxe.

⁷ Srov. Sociální pedagogika: Vizualizace studia. In: *Portál UTB* [online]. 2014 [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: www.portal.utb.cz.

1.3. Ostravská univerzita v Ostravě

Pedagogická fakulta:

V Ostravě je obor s názvem Sociální pedagogika vyučován v prezenční i kombinované formě na Katedře sociální pedagogiky. Tento obor spadá pod studijní program Specializace v pedagogice. Garantem oboru se stal doc. PhDr. Julius Sekera, CSc.

Uchazeči o studium jsou přijímáni na základě Testu všeobecných předpokladů. Ten neobsahuje žádná odborná témata ve vazbě na konkrétní obor, ale spíše mapuje verbální myšlení, kulturně-společenský přehled a logické myšlení potencionálních studentů.

Cílem studia je rozvoj znalostí a dovedností v sociálně pedagogické oblasti a rozvoj osobnostních a profesních kompetencí. Absolventi jsou připravováni pro výkon profese ve výchovné oblasti (v rodinách, ve škole, v zařízeních pro volný čas) a v preventivní oblasti. V omezeném rozsahu budou také připraveni k výzkumné činnosti (provádění jednoduchých výzkumů a průzkumů v oblasti výchovy a edukační praxe).⁸ Studenti jsou formováni k celkovému zaměření na výchovnou práci, ale získávají i základy k reedukačnímu působení. Na reedukační působení se později zaměřují více v navazujícím magisterském studiu. Dále se dá předpokládat, že během studia získají studenti všeobecný přehled na úrovni vysokoškolského vzdělání.

K úspěšnému absolvování oboru musí studenti splnit limit 180 kreditů. Z oblasti povinných předmětů minimálně 138 kreditů, z povinně volitelných předmětů 38 a 7 kreditů z jazykového bloku. Jednotlivým předmětům se podrobněji věnuji pod tímto textem.

Povinné předměty:

- 1. ročník** - Vybrané kapitoly z obecné a vývojové psychologie, Základy pedagogiky, Teorie sociální práce, Výchova ve volném čase, Sociologie, Základy psychologie osobnosti, Literatura pro děti a mládež, Osobnostní příprava 1, Seminář k odborné praxi pro Bc. studium, Odborná praxe 1
- 2. ročník** - Sociálně pedagogická metodologie a diagnostika, Sociální pedagogika, Základy sociální psychologie, Projektový seminář k bakalářské práci, Metodika her a zábavné činnosti, Základy pedagogické psychologie, Osobnostní příprava 2 a 3, Odborná praxe 2, Odborná praxe 3 (metodický kurz pro letní dětské tábory)

⁸ Srov. Nabízené studijní obory pro přijímací řízení: Sociální pedagogika. *Katedra sociální pedagogiky PdF OU* [online]. 2006-2014 [cit. 2014-01-01]. Dostupné z: <http://pdf.osu.cz/pes/index.php?kategorie=35442>.

3. **ročník** – Sociálně právní ochrana dětí a mládeže, Základy práce s rodinou, Příprava na školu, techniky duševní hygieny, Náhradní rodinná péče, Výchovná práce s menšinami, Základy speciální pedagogiky, Odborná praxe 4

Z oblasti **Povinně volitelných předmětů** si mohou studenti zvolit Dějiny sociální pedagogiky a výchovy, Dramatickou výchovu 1, 2 a 3, Výchovné poradenství, Reeducaci a hudbu, Fundraising, Reflektované výtvarné aktivity, Využití zvířat ve výchově či předmět Učitel a mezilidské vztahy ve školní třídě. Každý z těchto předmětů je ohodnocen 5 kredity. Potřebné minimum pro splnění této oblasti je 38 kreditů.

Z oblasti povinně volitelného **Jazykového bloku** je třeba získat alespoň 7 kreditů. Studenti mají možnost studovat anglický a německý jazyk. Předměty se konkrétně nazývají Anglický jazyk 1, 2 a 3 a Německý jazyk 1, 2 a 3.

Teoretické předměty doplňují praktická cvičení studentů na odborných praxích. Z vizualizace studia oboru⁹ vyplývá, že za průběh celého studia je předpokládána doba strávená těmito praktickými cvičeními 665 hodin. Jako součást jsou však počítány nejen hodiny strávené přímo v zařízení, ale i hodiny potřebné k přípravě na odbornou praxi, studium odborné literatury, samostudium a přípravu na zápočet, plnění korespondenčních úkolů a konzultaci s vyučujícím. Jako zařízení vhodná pro vykonávání odborných praxí udává univerzita různé nemocnice, školy, úřady a ústavy. Odborná praxe v prvním ročníku probíhá buď formou vedení zájmových kroužků pro děti na základních školách, jako pomoc pro nemocné děti v nemocnicích, anebo doučováním romských dětí a dětí ze sociálně znevýhodněných podmínek. Každá z forem probíhá ve spolupráci s občanskými sdruženími a již rozběhnutými programy na pomoc dětem – Kamarád ve škole, Kamarád v nemocnici, sdružení S.T.O.P a jsou realizovány ve spolupráci s Magistrátem Města Olomouce a různými odborníky. Studenti jsou hodnoceni na základě potvrzení o absolvování praxe, odevzdané seminární práce, předloženého a řádně vyplněného deníku praxe a hodnocení studenta organizací. V zimním semestru druhého ročníku probíhá praxe v předem daných institucích, které studenti navštíví ve skupinkách pouze jednorázově. Studenti jsou hodnoceni na základě vypracování protokolu, kde vyplní obecné informace o zařízení a své osobní postřehy z pobytu v něm. V letním semestru probíhá Odborná praxe 3 – metodický kurz pro letní dětské tábory. Jak již název napovídá, předmět je zaměřen na získání znalostí a dovedností z oblasti pořádání letních

⁹ Srov. Sociální pedagogika: Vizualizace studia. In: *Portál OSU* [online]. 2014 [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: www.portal.osu.cz.

táborů pro děti. Studenti budou mít možnost si je osvojit při přípravě vlastního zážitkového programu. Ve čtvrtém ročníku si volí student společně s garantem praxí zařízení pro děti a mládež, které typově odpovídá organizacím, které student navštěvoval v minulých letech. Většinu hodin odborné praxe si studenti odbudou právě v tomto ročníku.

Zvláštním předmětem oboru na této vysoké škole je Osobnostní příprava, který si povinně studenti zapisují každý rok svého studia (Osobnostní příprava 1, 2 a 3). Předmět je zaměřen na poznávání vlastního já v konfrontaci s budoucím povoláním sociálního pedagoga. Studenti se naučí sebepoznání, sebehodnocení a sebereflexi, dokážou reflektovat proces svého seberozvoje a sebezměny. Každý z nich se naučí vnímat své silné a slabé stránky ve vztahu ke svému budoucímu povolání. Učí se kvalitní a efektivní komunikaci.

K absolvování tohoto oboru musí každý student na konci třetího ročníku úspěšně složit státní závěrečné zkoušky ze dvou předmětů – Sociální pedagogika, Psychologie a obhájit svou bakalářskou práci.¹⁰

¹⁰ Srov. Sociální pedagogika: Vizualizace studia. In: *Portál OSU* [online]. 2014 [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: www.portal.osu.cz.

1.4. Masarykova univerzita v Brně

Masarykova univerzita v Brně nabízí obor Sociální pedagogiky s různými zaměřenými hned na dvou fakultách- pedagogické a filozofické.

Pedagogická fakulta:

Sociální pedagogika se v Brně nachází na Katedře sociální pedagogiky pod záštitou Pedagogické fakulty. V současné době nabízí tato katedra dva prezenční tříleté obory Sociální pedagogiky a dále nabízí i jeden v kombinované formě. Uchazeči o studium jsou přijímáni na základě přijímacího řízení, jehož kritérium je úspěšně zvládnout TSP (Test obecných předpokladů).

První z těchto oborů nese název *Sociální pedagogika a volný čas*. Jak už název předesílá je tento obor zaměřen zejména na organizaci volného času. Studenti se mohou hlouběji profilovat ve specializacích Dramatická výchova, Speciální pedagogika a Přírodovědné a technické aktivity ve volném čase. Příprava studentů je orientována na rozvoj sociálních kompetencí a dovedností. Od absolventa se očekává, že bude připraven pozitivně formovat a výchovně působit na děti, mládež a dospělé. Měl by svěřené jedince motivovat k budování zdravých sociálních vztahů a postojů, utváření smyslu jejich života a zdravému životnímu stylu. Cílovou skupinou pro jeho působení mohou být jak děti z „normální“ populace, tak především jedinci patřící do rizikových skupin, jedinci sociálně znevýhodnění apod. Absolvent by měl být připraven na práci se všemi věkovými a sociálními skupinami. Předměty tohoto oboru by se daly rozdělit do 4 kategorií:

1. *Teoretický společensko-vědní základ*- Studenti se naučí orientovat ve filozofických otázkách výchovy a vzdělávání, seznámí se s utvářením cílů výchovy a hodnot, k čemuž slouží předměty, jako jsou filozofie, axiologie a historie pedagogiky. Seznámí se se základními pojmy a to i v jejich souvislostech a vztazích. K tomuto slouží předměty jako základy pedagogiky, psychologie, ontogenetické psychologie a sociologie.
2. *Aplikovaný a oborový základ*- Studenti se budou zabývat problematikou utváření a udržování sociálních vztahů, seznámí se s různými komunikačními technikami, výchovnými metodami a prostředky s nimi spojenými. Toto vše absolvují v rámci předmětů, jako jsou sociální pedagogika, sociální psychologie a výchova ve volném čase. Naučí se specifickým výchovným přístupům k dětem se speciálními potřebami (předmět

speciální pedagogika). Budou se orientovat v problematice sociálně patologických jevů a v pedagogické a psychologické diagnostice.

3. *Osobnostní výcvik*- Prostřednictvím rozmanitých psychologických a terapeutických technik dochází k získávání základních dovedností a zkušeností v procesu sebepoznávání a také poznávání druhých. Studenti si osvojí základní komunikační dovednosti pro skupinovou i individuální práci s klienty i s celými komunitami.
4. *Praktické dovednosti*- Praktické dovednosti získávají studenti odbornými praxemi. V prvním semestru prvního ročníku čekají studenty 1x za 14 dní exkurze do odborných zařízení. V ostatních semestrech se pak střídají vždy praxe průběžná a souvislá. Studenty tak čeká v druhém semestru průběžná pedagogická praxe zaměřená na aktivity ve volném čase, kdy se studenti věnují min. 2 hodiny týdně přímé vychovatelské činnosti. Ve třetím semestru mají 10 dní souvislé přímé vychovatelské praxe zaměřené také na volnočasové aktivity. Ve čtvrtém semestru se povinně účastní 70 hodin souvislé pedagogické praxe sociální (10 dnů po 6 hodinách + 1 hodina každý den na zápisky). V posledním semestru se pak předpokládá, že si student sám zvolí svou vlastní souvislou výběrovou praxi dle svých preferencí pro výkon budoucího zaměstnání nebo tuto praxi využije pro sběr dat ke svému bakalářskému projektu. Tato praxe trvá 4 týdny, tedy 20 dnů, po 7 hodinách denně, tedy ve vybraném zařízení stráví min. 140 hodin.

Od absolventů tohoto studia se dá očekávat, že naleznou uplatnění jak v oblasti volnočasové pedagogiky, na kterou je obor přímo zaměřen, tak i v oblasti sociální práce jako kurátoři či probační asistenti. Dále v oblasti prevence sociální patologie např. jako streetworkeri, v oblasti gerontopedagogiky např. v domovech důchodců, v oblasti etnopedagogiky a multikulturní výchovy a v nejrůznějších pedagogicko-psychologických profesích. Absolventi by neměli postrádat pružnost, empatii, vřelost a schopnost vysoce kreativně pracovat s dětmi, mládeží a dospělými v nejrůznějších pedagogických a sociálních situacích a také v nejrozmanitějších zařízeních a institucích.¹¹

Dalším souvisejícím tříletým bakalářským oborem je ***Sociálně pedagogické asistentství***.

¹¹ Srov. Katedra sociální pedagogiky. *Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity* [online]. 2009–2013 [cit. 2013-12-27]. Dostupné z: <http://www.ped.muni.cz/katedry-a-instituty/socialni-pedagogika/o-katedre/>.

V kombinované formě lze studovat obor *Sociální pedagogika*, kde si student může zvolit svou profilaci buď v oblasti pedagogiky volného času, sociální prevence a resocializace, multikulturní výchovy nebo environmentální výchovy.

Filozofická fakulta:

Na této fakultě je už několik let úspěšně zaveden obor *Sociální pedagogika a poradenství*. Jde o tříletý prezenční bakalářský obor. Příjímací zkouška pro zájemce o studium probíhá písemnou formou. Studenti jsou povinni absolvovat tři různé druhy praxí (Praxe v zařízeních soc. práce, Praxe v poradenských zařízeních, Praxe v pedagogických zařízeních). Mezi povinné předměty patří Obecná pedagogika, Obecná psychologie, Základy sociologie, Sociální pedagogika, Sociální práce, Filozofie, Profesionální poradenství, Vývojová psychologie, Seminář k bakalářské diplomové práci, Dějiny sociální pedagogiky, Úvod do pedagogického výzkumu, Základy speciální pedagogiky, Sociální politika, Sociální poradenství, Metody a techniky pedagogického výzkumu, Pedagogická diagnostika a Vzdělávání dospělých a rozvoj lidských zdrojů.¹²

Pro úspěšné absolvování studia musí studenti aktuálně získat 155 kreditů za oborové předměty. Dále musí povinně absolvovat kurzy tzv. společného základu- cizí jazyk, sport a hry. Absolventi tohoto oboru obvykle nacházejí své uplatnění jako sociální pedagogové nebo sociální pracovníci v organizacích především neziskového charakteru. Jejich náplní práce je výchovná, resocializační a poradenská činnost. Lze se s nimi setkat v ústavech sociální péče, léčebnách, rehabilitačních ústavech, zařízeních nápravné výchovy nebo na úřadech všech úrovní.¹³

¹² Srov. Šablony: Sociální pedagogika a poradenství. Informační systém Masarykovy univerzity [online]. 2013 [cit. 2014-01-01]. Dostupné z:

http://is.muni.cz/predmety/sablony_tisk.pl?obdobi=5964&fakulta=1421&uzel=405642&rek=ap.

¹³ Srov. *Informační leták pro uchazeče o studium v roce 2013/2014*. Brno: Ústav pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, 2013.

1.5. Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta:

Na Katedře sociální pedagogiky je zde realizován obor *Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii*. Tento obor je možno studovat v prezenční i kombinované formě studia. Absolventi by měli být vybaveni teoretickými poznatky i dovednostmi pro oblast sociálně výchovné činnosti, prevence i terapie sociálně deviantního jednání, poradenství, diagnostikování prostředí i osobnosti klientů. Sociální pedagogika je zde chápána jako pomáhající profese. V oblasti praxí se snaží katedra spolupracovat hlavně se zařízeními, která se často stávají v budoucnu zaměstnavateli jejich absolventů. Jedná se především o výchovná i převýchovná zařízení, zařízení pro trávení volného času dětí a mládeže, neziskové organizace, organizace specializované na primární i sekundární prevenci apod. Katedra se snaží své studenty zapojovat do aktivit podporujících zdravý životní styl.

Předpokladem k přijetí uchazeče ke studiu je úspěšné složení testu smíšeného z filozofie, sociologie, pedagogiky, psychologie, biologie člověka, základů společenských věd, historie, literatury, politiky a všeobecného kulturního rozhledu.¹⁴

1.6. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta:

Obor *Sociální pedagogika* je zde realizován pouze v kombinované studijní formě. Je zaměřen především na vzdělávání pracovníků z různých oblastí veřejné správy a pracovníků z veřejných institucí, které se zabývají sociální prací, prevencí a bezpečnostními otázkami (nadace, neziskové organizace, soukromé bezpečnostní služby, vzdělávací instituce). Cílem je rozvinutí profesních kompetencí, zejména v oblasti sociální, preventivní a výchovné práce a rozvoj komunikativních, organizačních a řídicích dovedností.

Uchazeči o studium jsou vybíráni na základě didaktického testu. Ten se skládá ze tří částí - test všeobecných předpokladů ke studiu (např. logické myšlení), znalost základních pojmů z oblasti sociální pedagogiky, sociální patologie a sociální práce a Všeobecný rozhled uchazeče

¹⁴ Srov. Katedra sociální pedagogiky. *PdF UHK* [online]. 2010-2014 [cit. 2014-01-01]. Dostupné z: <http://www.uhk.cz/cs-cz/fakulty-a-pracoviste/pedagogicka-fakulta/katedry-a-ustavy/katedra-socialni-pedagogiky/zakladni-informace/Stranky/default.aspx>.

ve společensko-vědní problematice (základy filozofie, psychologie, sociologie a politologie a historicko-kulturní přehled). Fakulta poskytuje uchazečům k přípravě i online ukázky testů a seznam doporučené literatury.¹⁵

1.7. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem

Pedagogická fakulta:

V Ústí nad Labem je obor *Sociální pedagogika* realizován pouze prezenčně, a to na Katedře pedagogiky při Pedagogické fakultě. Cílem působení této katedry je co nejlépe odborně i morálně připravit své studenty na odbornou práci v oblasti edukace a rozvoje všech skupin dětí, mládeže a dospělých. Cílem studia oboru Sociální pedagogiky je naučit studenty teoretickým i praktickým znalostem a dovednostem, rozvíjet jejich sociální kompetence, které jsou nutné pro výchovně vzdělávací a psychosociálně terapeutickou činnost se znevýhodněnými skupinami obyvatelstva.¹⁶

Uchazeči o studium musí projít ústní přijímací zkouškou ve formě pohovoru. Pracovníci katedry při něm hodnotí:

- komunikační schopnosti uchazeče
- jak se uchazeč prezentuje
- předpoklady pro práci v daném oboru
- zájem o danou problematiku
- předpoklady pro vykonávání práce v oblasti se znevýhodněnými skupinami a jedinci se specifickými vzdělávacími potřebami a obecnou orientaci v této problematice

Po uchazečích je dále požadováno odevzdání seznamu pramenů, které v rámci přípravy na přijímací pohovor prostudovali. Za vhodnou literaturu jsou považovány dokumenty z oblasti pedagogiky, psychologie, sociologie, sociální práce, sociální patologie a příbuzných oborů,

¹⁵ Srov. Sociální pedagogika. *Pedagogická fakulta: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích* [online]. 2014 [cit. 2014-01-02]. Dostupné z: http://www.pf.jcu.cz/education/applicants/p_sop.php.

¹⁶ Srov. Katedra pedagogiky PF UJEP: Obecné informace. *Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem* [online]. 2011 [cit. 2014-01-09]. Dostupné z: http://www.pf.ujep.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=255&Itemid=310.

kteří mohou představovat vhodný teoretický základ pro oblast práce se sociálně znevýhodněnými skupinami populace.¹⁷

1.8. Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta:

Obor *Sociální pedagogika* je zde realizován za spolupráce s Vyšší odbornou školou sociální a pedagogickou. Lze jej studovat na Katedře učitelství. Uchazeč o toto studium musí projít přijímací zkouškou složenou ze dvou částí- písemnou a ústní. Uchazeči musí v písemném testu prokázat své znalosti z kultury, dějin, literatury a náboženství. Ústní část je vnímána jako přijímací pohovor, na kterém se snaží pracovníci katedry zjistit motivaci uchazeče ke studiu tohoto oboru.

Absolventi budou schopni sociální práce, sociálně výchovného působení a sociálně pedagogické práce. Studenti jsou vedeni k tomu, aby dokázali řešit různé sociální a sociálně zdravotní problémy klientů. Mohou se zabývat výchovnou činností zaměřenou na vytváření a rozšiřování žádoucích dovedností a návyků a upevňování hodnotové a sociálně pozitivní orientace či poskytováním výchovného a sociálně právního poradenství. Studenti se během školních praxí i teoretickým vzděláváním naučí využívat sociálně pedagogické metody při práci s dětmi, mládeží, dospělými i starými lidmi. Absolventi budou připraveni na práci s lidmi s různých sociálních skupin i s různými zdravotními a psychosociálními problémy. Uplatnění naleznu především na školách a v institucích se sociálním zaměřením. Proto, aby se student stal úspěšně absolventem oboru, musí složit státní závěrečnou zkoušku z Teologie a Pedagogiky, sociální pedagogiky a psychologie.¹⁸

¹⁷ Srov. Katedra pedagogiky PF UJEP: Podmínky přijímacího řízení pro uchazeče o studium. *Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem* [online]. 2011 [cit. 2014-01-09]. Dostupné z: http://www.pf.ujep.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=706:socpedkpg&Itemid=631.

¹⁸ Srov. Katedra učitelství: O katedře. *Husitská teologická fakulta: Univerzita Karlova v Praze* [online]. 2013 [cit. 2014-02-03]. Dostupné z: <http://www.htf.cuni.cz/HTF-81.html>.

2. Historie sociální pedagogiky

2.1. Vznik a počátky sociální pedagogiky

Sociální pedagogika není zcela novou disciplínou. Různé teorie o výchově se nám zachovaly již z období starého Řecka, kdy je rozvíjeli staří řečtí filozofové. Jako exemplární případy můžeme uvést např. Aristotela a Platona. Tito řečtí myslitelé zastávali názor, že výchova musí probíhat v souladu s tím, co si žádá společnost. Platon vyzvedává význam výchovy pro pozdější společenské uplatnění člověka. Výchova tedy zastává sociální funkci. Touto výchovou lze dosáhnout bezproblémového fungování státu. Ve starém Řecku však schází myšlenka pomoci druhým. Podle těchto filozofů by měl být člověk silný, soběstačný a vzdorovat sám osudu bez potřeby soucitu. Jisté pokusy o sociální cítění lze nalézt ve starém Římě. Římský filozof Seneca hovořil o tom, že je třeba podat pomocnou ruku trosečníkovi, tedy člověku, který se ocitnul v nouzi.

Vznik prvků sociální pedagogiky je spjat s přicházejícím křesťanstvím. Významnou osobností středověku je v této oblasti Tomáš Akvinský. Zajímavý je jeho postoj k chudobě a chudým lidem. Chudoba je podle něj nutnou součástí společenského pořádku a ten, kdo je nemajetný, musí pracovat. Významný posun ve smýšlení lze zaznamenat ve 14. - 17. století v období humanismu a renesance. Zde stojí za to zmínit utopické socialisty T. Mora a T. Campanellu. Názorem těchto myslitelů je, že výchova má velký význam na utváření spořádané společnosti. V myšlenkách této doby lze zaznamenat odklon od Boha k lidské individualitě.¹⁹ Podobné myšlenky zastávají v 18. století francouzští osvícenci - C. Helvetius, D. Diderot a F. Voltaire.

V osvícenství (18. století) převládala idea dobra, spravedlnosti a snaha odstranit nedostatky společnosti a změnit její mravy a politiku. Naší nejvýznamnější osobností této doby byl učitel národů J. A. Komenský (1592- 1670). Ten zastává názor, že výchova vede nejen ke kultivaci jedince, ale také slouží jako prostředek k nápravě světa. Sociální cítění tohoto významného muže lze spatřit v jeho myšlence o tom, že by výchova a vzdělávání mělo být dostupné všem bez přihlídnutí k majetku, postavení rodiny či pohlaví. Věřil, že na rozvoj jedince má velký vliv prostředí, ve kterém je vychováván.²⁰ Souvislost prostředí, ve kterém člověk žije, a výchovy tohoto člověka sledovala řada vědců. O tom, že člověk je produktem prostředí, ve kterém žije, byl přesvědčen R. Owen. Zastával však názor, že výchovou lze docílit změny

¹⁹ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 9-11. ISBN 978-80-7367-383-3.

²⁰ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 9-11. ISBN 978-80-7367-383-3.

v jednání člověka.²¹ Oblast jednání člověka ve společnosti postihuje ovšem jiná věda – sociologie, která je však k sociální pedagogice v příbuzenském poměru.

Vznik sociální pedagogiky je spjat s rozvojem sociologie. Za zakladatele sociologie je považován A. Comte (1798-1857). Výchova je podle něj prostředkem socializace. Individuální cíle výchovy by měly být podřizovány společenským cílům. Výchova udržuje stabilitu společnosti. Sociologie pokládá vliv společenského prostředí na utváření osobnosti člověka za velmi významný. Sociologie vyvrací tvrzení, že rozvoj člověka je ovlivňován pouze vrozenými faktory. Na základě těchto tvrzení vznikl v 2. polovině 19. století na pomezí pedagogiky a sociologie nový pedagogický směr označovaný jako sociologická pedagogika, pedagogická sociologie (E. Durkheim) či sociologie výchovy (F. Znaniecki).²²

Některými současnými odborníky bývá za zakladatele sociální pedagogiky považován švýcarský pedagog, filozof a reformátor Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827). Je jisté, že svou teoretickou prací i praktickou činností položil důležité základy pro sociální pedagogiku. Jeho nejznámější teoretickou prací je román *Linhart a Gertruda*, ve kterém vyjádřil své pedagogické názory. Pestalozzi zkoumal vlivy prostředí ve výchově. Ve svém díle poukázal na prostředí jako na zdroj podnětů, které se odrážejí ve výchově. Prostor je významným činitelem, který ovlivňuje výsledky práce jedince ve škole. Práce učitele může být úspěšná tehdy, pokud učitel působí i mimo školu a spolupracuje s rodiči a obcí ve prospěch činnosti školy. Škola je centrem výchovného a vzdělávacího působení, které probíhá za spoluúčasti celé obce. Pestalozzi je jedním z nejvýznamnějších představitelů filantropismu. Po celý svůj život se zajímal o osudy chudých a zanedbávaných. Mezi jeho hlavní praktickou činnost lze zařadit založení a působení v Ústavu pro výchovu chudých dětí v Neuhofovi a v Útulku pro osiřelé děti ve Stanzu.²³

Termín sociální pedagogika však poprvé použil německý pedagog Adolf Diesterweg v roce 1850 ve svém díle *Rukověť vzdělání pro německé učitele*. Blíže však tento termín nepopsal. Tím, že spojil dva termíny Sozial-pädagogik (v překladu sociální pedagogika) však zřetelně poukazuje na spojení výchovných a sociálních úkolů.²⁴ Jiní moderní odborníci považují za

²¹ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 9-11. ISBN 978-80-7367-383-3.

²² Srov. KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999, s. 7-8. ISBN 80-7067-669-8.

²³ Srov. KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999, s. 7. ISBN 80-7067-669-8.

²⁴ Srov. KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999, s. 7-8. ISBN 80-7067-669-8.

zakladatele sociální pedagogiky německého filozofa a pedagoga Paula Natorpa (1854-1924). Jeho koncepce byla ovlivněna myšlenkami Imanuela Kanta.²⁵ Natorp věřil, že vlivem výchovy k ušlechtilému morálnímu jednání se bude celý svět postupně zdokonalovat. Výsledkem výchovy tedy bude vytoužená společenská jednota. Natorp byl spíše teoretik.

Vývoj sociální pedagogiky v Evropě velmi ovlivnily dvě světové války. Nové koncepce a přístupy byly rozvíjeny hlavně v Německu. V období mezi oběma válkami bylo sociálních aktivit třeba. Bylo třeba kompenzovat ztráty vzniklé válečnou situací a zlepšit situaci národa po prohrané válce. Teoretické myšlenky o sociální pedagogice (Natorp) se tedy musely zákonitě posunout do praktické roviny. Bylo třeba řešit aktuální sociální problémy dětí, mládeže i dospělých.²⁶

2.2. Sociální pedagogika u nás před r. 1989

Počátky sociální pedagogiky na našem území bývají spojovány s Gustavem Adolfem Lindnerem (1828-1887). Po J. A. Komenském je druhým nejvýznamnějším pedagogem u nás. Stal se prvním profesorem pedagogiky na Karlově univerzitě v Praze. Je zastáncem demokratické výchovy a názoru, že vzdělání by mělo být přístupno všem bez rozdílu. Výchovu chápe jako všelidovou osvětovou činnost. Lindner navazuje na své předchůdce, zejména Pestalozziho a Natorpa. Souhlasí s nimi v tom, že výchova by měla vést spíše k cílům společenským nežli pouze k cílům individuálním.

Výchova má jasně společenské poslání. Člověk je vychováván pro život ve společnosti, nikoliv pouze pro výkon určitého povolání. Pojem sociální pedagogika užil ve svém posledním díle *Paedagogika na základě nauky o vývoji přirozeném, kulturním a mravním* (1888). Rozvíjí v něm své názory na sociální funkci výchovy.²⁷

Další významnou osobností z historie sociální pedagogiky je A. I. Bláha (1879-1960). Jeho koncepce a názory lze řadit na pomezí sociologie a pedagogiky. Vydal dílo *Sociologie dětství* (1927), ve kterém se celá jedna kapitola zabývá tzv. sociologickou pedagogikou. Jejím cílem je dle Bláhy zkoumat vliv společenského prostředí na vývoj jedince. Na základě vyzkoumaného je jejím úkolem navodit co nejpříznivější prostředí a odstraňovat nepříznivé

²⁵ Srov. KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999, s. 9. ISBN 80-7067-669-8.

²⁶ Srov. KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999, s. 9. ISBN 80-7067-669-8.

²⁷ Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ V. et al. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 9. ISBN 80-7315-004-2.

vlivy. Bláha použil i samotný pojem sociální pedagogika. Ta by se měla podle něj zabývat tím, k čemu vychovávat a stanovovat výchovné cíle.²⁸

Za celou dobu trvání první republiky u nás nelze najít výraznou osobnost či dílo, které by reprezentovalo sociální pedagogiku této doby. Lze pouze připomenout práce několika autorů, jejichž díla však nejsou tak úplně sociálně pedagogická. I přestože svou práci sami autoři nepřirazují k žádné vědecké disciplíně, sociální pedagogice jsou blízka. Uveďme si například F. Štampacha, jehož dílo *Dítě nad propastí* (1933) se týká potulných, hlavně romských dětí. Problematikou etnických menšin na našem území (židovské, německé, romské) se zabýval P. Pittr. Jeho zásluhou byl v r. 1933 otevřen Milíčův dům pro děti žijící ve špatných sociálních poměrech. V období mezi dvěma světovými válkami vystupoval jako ochránce dětí s výše uvedeným etnickým původem. Velmi významným dílem jsou *Individuální základy sociální pedagogiky* S. Velinského (1927). Velinský se zde pokouší o vymezení oboru a snaží se stanovit úkoly, kterými by se sociální pedagogika měla zabývat. Cílem sociální pedagogiky je zjišťovat činitele, kteří mají vliv na rozvoj člověka ve společnosti a nalézt všechny možné faktory, které mohou působit na chování jedince a přispívat tím k sociální rovnováze. Jeho pojetí sociální pedagogiky splývá s pojetím pedagogiky jako celku.²⁹

Zásadní negativní událostí pro sociální pedagogiku bylo prohlášení sociologie za buržoazní pavědu po r. 1948 v období po druhé světové válce. Jelikož se pod tlakem tehdejšího společensko-politického režimu jevila celá pedagogika jako sociální, nebylo třeba žádného speciálního oboru. Sociální pedagogika zažila útlum a na čas zmizela, protože vláda komunistické strany naivně předpokládala, že sociální problémy vymizí. Sociální problémy nezmizely, pouze nebyly oficiálně přiznávány. Obrat nastal teprve v polovině 60. let. V České republice nastalo svobodnější období pro rozvoj rozmanitých společenských disciplín. Na českou sociální pedagogiku mělo vliv dílo polského autora R. Wronczynského. Na našem území existovalo v té době jen velmi málo prací z oblasti sociální pedagogiky a toto dílo nám přineslo teoretické obohacení zejména v oblasti vlivu prostředí na výchovu. Začal panovat názor, že sociální pedagogika může pomáhat kompenzací negativních vlivů ve škole, v rodině

²⁸ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 15. ISBN 978-80-7367-383-3.

²⁹ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 15-16. ISBN 978-80-7367-383-3.

i ve volném čase. V roce 1967 hovoří o sociální pedagogice ve svém díle Úvod do sociologie výchovy K. Galla.³⁰

Hlavními průkopníky sociální pedagogiky před r. 1989 u nás byli O. Baláž a M. Přadka. Za veškeré výsledky výchovy byla v té době zodpovědná škola. Tito autoři však prosazovali tezi, že významným činitelem při utváření činnosti je prostředí, které často převyšuje vliv záměrného výchovného působení. Sociální pedagogika má tedy studovat druhy podnětů a způsob jejich uvolňování v různých typech prostředí. Jejím cílem není zabývat se sociální prací, péčí či pomocí. Byly uskutečňovány různé výzkumy v oblasti rodinného, lokálního a vrstevnického prostředí, díky nimž se odhalovaly mnohé výchovné problémy. Výsledky těchto výzkumů však byly ovlivňovány a často záměrně zkreslovány totalitním režimem. Dá se říci, že sociální pedagogika do r. 1990 stagnuje.³¹

2.3. Sociální pedagogika u nás po r. 1989

Po převratu v r. 1989 nastalo mnoho společenských změn a s nimi dlouho očekávaný zlom pro českou sociální pedagogiku. Pojem sociální pedagogika se začíná skloňovat v různých významech. V r. 1991 vydává O. Baláž svou práci Sociální pedagogika - problémy a perspektivy, kde vymezuje sociální pedagogiku jako speciální pedagogickou disciplínu. Termín sociální pedagogika se tedy objevuje jako pedagogická disciplína zaměřující se na výchovný proces a oblasti výchovy zaměřené především na vliv prostředí a volný čas mimo vyučování. Dále se tento termín uvádí ve smyslu metodologickém. Sociální pedagogika se zavádí jako studijní obor, který je možné studovat nejprve na vyšších odborných školách a později i na rozličných fakultách vysokých škol. Sociální pedagogika je také vyučovacím předmětem.³² Porevoluční vývoj sociální pedagogiky byl velmi chaotický. Stejně tak nebyl pevně stanoven obsah tohoto studijního oboru či vyučovacího předmětu, a tak se studium na jednotlivých školách lišilo. Jak je zřejmé z první kapitoly, jisté rozdíly tu jsou patrné neustále.

Pro sociální pedagogiku po revoluci měl velký význam vznik Sdružení pro sociální pedagogiku a sociální prevenci. Od r. 1992 začalo toto uskupení vydávat společně s dalšími odbornými spolky časopis *Éthum* neboli *Bulletin pro sociální pedagogiku*. Vedením byl pověřen jeden z jeho zakladatelů P. Klíma, který viděl prostor pro budoucí rozvoj sociální

³⁰ Srov. PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D. a FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 21-22. ISBN 80-210-3469-6.

³¹ Srov. KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999, s. 11. ISBN 80-7067-669-8.

³² Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s.17-18. ISBN 978-80-7367-383-3.

pedagogiky v sociální prevenci. Sociální pedagogika by se měla podle něj zaměřit na pomoc při vytváření způsobu života jedinců. Hlavním cílem sociální pedagogiky je individuálně pomoci jednotlivcům při procesu socializace a enkulturace.³³

Jedním z prvních učebních materiálů pro obor sociální pedagogiky bylo dílo M. Hradečné s názvem *Vybrané problémy sociální pedagogiky* (1995), které sepsala společně s kolektivem dalších odborných autorů. Jako skripta pro studenty oboru sociální pedagogika mělo sloužit rovněž dílo Z. Bakošové, které nese stejný název jako samotný obor. Za zmínění stojí nepochybně také práce S. Klapilové. Z jejího díla Kapitoly ze sociální pedagogiky, které bylo poprvé vydané v roce 1996, je dodnes hojně čerpáno.³⁴ V této knize se autorka snaží o systematický přístup k sociální pedagogice, seznamuje čtenáře se základní terminologií spojenou s oborem, zabývá se historickými východiskami a v neposlední řadě se také věnuje problematice prostředí a jeho vlivu na výchovu. V tomto díle je obsažena kapitola věnující se vztahu sociální pedagogiky a sociální práce.

3. Pojetí sociální pedagogiky

Jak již vyplynulo z předchozí kapitoly, vývoj sociální pedagogiky byl spletitý. Největší období rozmachu sociální pedagogiky u nás nastalo po roce 1990. Pojem sociální pedagogiky začal být skloňován ve všech možných pádech, ovšem nedošlo k jeho pevnému ukotvení. Situace není jiná ani v zemích, kde má sociální pedagogika již dlouho tradici a nepřetržitý vývoj. Těmito zeměmi jsou například Německo, Švýcarsko a Rakousko.³⁵ Obsah pojmu sociální pedagogika není ani v současnosti pojímán jednotně. V další podkapitole jsem si dovolila přiblížit sociální pedagogiku z pohledu několika významných osobností zabývajících se touto disciplínou.

3.1. Vymezení sociální pedagogiky dle různých autorů

Jak již bylo řečeno výše, názorem P. Klímy je, že sociální pedagogika představuje obor zaměřující se na pomoc při utváření způsobu života jedinců. Jejím cílem je usnadňovat proces enkulturace a socializace. Mezi sociálně pedagogickými úkoly patří nalézat řešení, formy a zdroje konfliktních interakcí mezi jedincem, případně skupinou, a většinovou společností.

³³ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 19. ISBN 978-80-7367-383-3.

³⁴ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Tamtéž.

³⁵ Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ V. et al. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 10. ISBN 80-7315-004-2.

Sociální pedagogika nalézá své působiště v procesu výchovy, vzdělávání, organizování prostředí a řízení různých činností.³⁶

Další vědeckou kapacitou v oblasti sociální pedagogiky je M. Hradečná, o které jsem se již také maličko zmínila v předchozí kapitole. M. Hradečná říká o sociální pedagogice, že přesahuje dimenze omezené školou. Projevuje se v celistvosti školní i mimoškolní problematiky, v kooperaci i rozporuplnosti školních a širších sociálních vlivů působících na jedince. Dále se pak projevuje v postavení jedince uvnitř sociálních skupin, a to nejen jako v postavení jedince jako žáka, ale i jako člena různých sociálních skupin a společností vůbec. Sociální pedagogika zahrnuje společenské předpoklady výchovných a vzdělávacích jevů a procesů, požadavky na ně, prognózy a perspektivy sociální výchovy a vztahy, v nichž se realizuje.³⁷ Zajímavý je i následující pohled na sociální pedagogiku od V. Poláčkové.

Dle V. Poláčkové je sociální pedagogika multidisciplinární obor. Rozvíjí a integruje do systému edukačního, preventivního a reedukačního působení poznatky z věd o člověku a společnosti. Sociální pedagogika zkoumá vztahy mezi jedincem a prostředím a vyvíjí snahu o jejich optimalizaci. Zajímá se o propojenost bio-psycho-sociálních jevů, které ovlivňují sociální integraci a zvládání životních situací člověkem.³⁸

Z. Bakošová ve svém díle *Sociálna pedagogika* označuje jako předmět sociální pedagogiky prostředí a jeho organizaci výchovně hodnotných podnětů. Sociální pedagogika by měla přihlížet k individuálním potřebám jednotlivců a snažit se o kompenzaci nevhodných vlivů v souladu se sociálně integrační pomocí. Jde o individuální pomoc jedinci při různých sociálních problémech. Sociální pedagogika by měla působit všude tam, kde rodina a škola ztratily svoji funkci.³⁹

3.2. Širší a užší pojetí sociální pedagogiky

Různí autoři přistupují k sociální pedagogice rozdílnými způsoby. Jejich pojetí chápou sociální pedagogiku buď v užším, nebo širším smyslu. Za nejširší pojetí je považováno tvrzení, že celá pedagogika by vlastně měla být sociální. Zastáncem tohoto názoru je např. J.

³⁶ Srov. KLÍMA, P. *Koncepce studijního oboru a vzdělávacího programu sociální pedagogiky*. Praha: PdF UK, 1993, s. 39.

³⁷ Srov. HRADEČNÁ, M. *Vybrané problémy sociální pedagogiky*. Praha: Karolinum, 1998, s. 7. ISBN 80-7184-015-7.

³⁸ MÜLLEROVÁ, L., ed. a kol. *Vybrané kapitoly ze sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2002, s. 14. ISBN 80-7044-458-4.

³⁹ Srov. BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika (vybrané problémy)*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 1994, s. 13. ISBN 80-223-0817.

Haškovec. Širší pojetí zastává také P. Klíma, který se však snaží vymezit určitá specifika sociální pedagogiky. Budoucí rozvoj sociální pedagogiky vidí v primární prevenci. Další poměrně široké pojetí sociální pedagogiky lze nalézt v publikaci *Člověk-prostředí-výchova* od B. Krause, V. Poláčkové a kolektivu. O sociální pedagogice se zde hovoří jako o vědním oboru transdisciplinární povahy, který se zaměřuje především na úlohu prostředí ve výchově. Sociální pedagogika se dle této publikace zaměřuje na celou populaci, nikoliv pouze na potenciálně deviantně jednající osoby, osoby ohrožené či jinak znevýhodněné. Sociální pedagogika by měla přispívat k souladu mezi potřebami jedinců a požadavky společnosti. Tímto svým působením sociální pedagogika přispívá k optimálnímu způsobu života v dané době a za daných společenských podmínek.⁴⁰

Užší pojetí sociální pedagogiky nám nabízí jiná publikace, a to *Pedagogický slovník*. Jeho autoři definují sociální pedagogiku jako konkrétní disciplínu, aplikované odvětví pedagogiky, které se zabývá výchovným působením na rizikové či sociálně znevýhodněné skupiny dětí i dospělých. Sociální pedagogika podává pomocnou ruku rodinám s problémovými dětmi, rizikovým skupinám mládeže (např. ohroženým závislostí na návykových látkách), jedincům propuštěným z vazby apod.

Sociální pedagogiku úzce vymezuje rovněž *Slovník sociální práce*. Sociální pedagogika je dle něj odbornou disciplínou, která se zabývá zkoumáním sociálních činitelů ohrožujících vývoj jedince. Sociální pedagogika vyvíjí a uplatňuje postupy, prostřednictvím nichž vyvažuje nepříznivé působení těchto nežádoucích činitelů.

Mezi autory, kteří se kloní spíše k užšímu pojetí lze řadit například Z. Mouchu a S. Klapilovou. Z. Moucha spojuje obsah sociální pedagogiky s ústavní výchovou a náhradní rodinnou péčí. Pro S. Klapilovou je sociální pedagogika především teorií životní pomoci ohrožené mládeži.⁴¹

3.3. Dimenze sociální pedagogiky

Obsah sociální pedagogiky je spojen s existencí dvou dimenzí. První z nich je dimenze sociální. Je utvářena sociálním rámcem, společenskými podmínkami a aktuální situací v konkrétní dané společnosti. Společnost (stát) mnohdy vytváří určité podmínky a okolnosti, kterými komplikuje či znesnadňuje socializaci určitým typům jedinců nebo i celým skupinám

⁴⁰ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 43. ISBN 978-80-7367-383-3.

⁴¹ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 44. ISBN 978-80-7367-383-3.

či sociálním vrstvám. Ve společnosti pak dochází k rozporům. Sociální pedagogika se snaží s těmito podmínkami a rozpory pracovat. Hledá východiska a řešení pro optimální vývoj osobnosti jedince. Při své činnosti musí reagovat na změny v neustále měnícím se prostředí, ve kterém probíhá výchovný proces. V poslední době je tato dimenze poznamenána procesy technizace, automatizace, rozvoje komunikačních technologií, globalizace apod.

Druhou dimenzí je dimenze pedagogická. Snaží se prosazovat a realizovat společenské nároky, žádoucí cíle, požadavky, jak minimalizovat rozpory v daných podmínkách. Při svém působení využívá pedagogických prostředků. Sociální pedagogika vstupuje tam, kde běžné výchovné postupy selhávají.

Pokud přistoupíme k propojení obou těchto dimenzí, pak dojdeme k tomu, že sociální pedagogika optimalizuje a usměrňuje životní situace a procesy a to s přihlédnutím k vnitřnímu potenciálu jedince a jeho individualitě. Pověstnou červenou nití celého oboru je rozvoj sociální kreativity a aktivizace sil každého vychovávaného jedince. Náplní práce sociální pedagogiky je také rozvíjení jeho životního způsobu ve smyslu kultivace, estetizace a optimalizace s ohledem na individuální předpoklady jedince a minimalizovat ony rozpory mezi jedincem a společností.⁴²

3.4. Úkoly sociální pedagogiky

Jedním z hlavních úkolů sociální pedagogiky je podle Klapilové analýza prostředí, zejména pak toho sociálního. Sociální pedagogika popisuje, analyzuje a třídí prostředí, které obklopuje člověka. Sociální pedagogika počítá s tím, že prostředí je proměnlivé, a proto mezi její základní vlastnosti patří flexibilita.

Mezi další úkoly sociální pedagogiky se řadí rozhodně prevence a také terapie. Snaží se přijít na to, jak pomoci v adaptaci na mnohdy náročné životní podmínky jedincům i celým skupinám, které lze označit jako rizikové. Důležitou službou je poradenská činnost, která je součástí prevence, ale může být také terapií. Sociální pedagogika klade důraz na prevenci tzv. sociálních deviací a předvídání reakcí na měnící se životní podmínky.⁴³

Konkrétní problémy, které by měl tento obor řešit lze spatřovat ve vlastní výchovné činnosti, kde je sociální pedagogika spojená především s ovlivňováním volného času dětí, mládeže i

⁴² Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ V. et al. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 24. ISBN 80-7315-004-2.

⁴³ Srov. KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999, s. 15-16. ISBN 80-7067-669-8.

dospělých jedinců. Sociální pedagogika nalézá své uplatnění také v sociálně výchovné práci v různých typech výchovných zařízení, aktuálně se hovoří o sociální pedagogice také ve spojení se školami. Sociální pedagogika vykonává reedukační a resocializační činnost, a to včetně penitenciární a postpenitenciární péče. To znamená, že klienty sociálně pedagogické péče jsou také osoby, které jsou ve výkonu trestu ve vězení, či byli z výkonu trestu propuštěni.

Jak již bylo výše řečeno, jedním z úkolů sociální pedagogiky je poskytování poradenské činnosti. S touto činností je spojena také činnost depistážní. Sociální pedagogika vědomě a cíleně vyhledává osoby se speciálními potřebami nebo žijící ve specificky rizikových podmínkách a těmto osobám se snaží poskytnout co nejefektivnější pomoc. V souvislosti s volným časem vykonává sociální pedagogika volnočasový management a organizuje volnočasové aktivity. Ty mohou probíhat například v rámci různých kurzů, táborů apod.

Nedílnou součástí každého oboru je vědeckovýzkumná činnost. Probíhá v rámci rezortních institucí, vysokých škol i různých občanských sdružení. Pro obor sociální pedagogiky je stále třeba stanovit vzdělávací standardy a vymezit standardy profese ve spolupráci s nejčastějšími zaměstnavateli absolventů oboru sociální pedagogika. Důležitá je také spolupráce s tuzemskými i mezinárodními asociacemi, s níž je spojená mobilita studentů v rámci Evropské unie a jejich případné pozdější mezinárodní uplatnění.⁴⁴

3.5. Metody sociální pedagogiky

Jako každý obor, má i sociální pedagogika vymezeny základní metody své práce. Před použitím jakékoliv metody je nevyhnutelné provést sběr údajů, informací, diagnostiku problému a potom teprve vybrat metodu činnosti pomocného zásahu. S následujícími metodami lze pracovat individuálně s jednou osobou, skupinou i společenstvím. Každá metoda se však nehodí pro každou činnost. Je třeba pracovat s metodami rozumně s přihlédnutím ke konkrétnímu případu.

a) Metoda kompenzace nevhodných podnětů:

⁴⁴ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 51-52. ISBN 978-80-7367-383-3.

Tato metoda je vhodná pro individuální i skupinovou práci. Jedná se o náhradu chybějících podnětů v určitém prostředí, jenž narušují integritu osobnosti klienta. Kompenzace nedostatečných podnětů probíhá nabídkou různých alternativ.

b) Metoda posílení vlastních kompetencí:

Zde jde o rozbor životního stylu jedince, který souvisí s jeho hodnotovou orientací. Zjišťujeme nakolik je spolutvůrcem svého vlastního života, případně zdali s ním někdo manipuluje a jak moc. Snažíme se podpořit v jedinci uvědomění si vlastních práv, schopností, svobody rozhodování.

c) Metoda nabídky podnětů vyplívajících z individuálních potřeb:

Člověk, který se ocitne v životní situaci, kdy potřebuje pomoc, neví, že se do ní dostal následkem svých frustrací. Například rodiče často do svých dětí vkládají své vlastní sny a tužby, které se jim osobně nepodařilo splnit a přejí si, aby dítě kráčelo v těchto šlépějích a tedy si splnilo své tužby skrz svého potomka. Myslí si, že dítěti dávají to nejlepší, ale neuvědomují si, že zcela ignorují jeho vlastní cíle.

d) Metoda plánování pozitivní perspektivy:

Momentální krizová situace, do které se klient dostal, je pro něj jistě velmi nepříjemná. Pociťovaný problém málokterý klient vnímá jako dočasný. Sociální pedagog by mu měl dát možnost nahlédnout i na jiné možnosti perspektivy jeho budoucího života. Klient se vždy může svobodně rozhodnout. Dobré je, pokud se s některým pozitivním motivem ztotožní a dokáže tak změnit postoj ke svému životu.

e) Metoda podpory orientované na seberealizaci:

Neuspokojení seberealizačních potřeb vede k frustracím. Seberealizace vede člověka ke vnitřní spokojenosti. Člověk si tímto potvrzuje svoji identitu a autonomii. Sociální pedagog může klientovi nabídnout různé možnosti seberealizace.

f) Výchovné a sociální poradenství:

Předmětem výchovného a sociálního poradenství jsou výchovné a sociální situace a vztahy mezi těmito situacemi, které vyžadují sociálně pedagogický zásah. Zásadou je respektovat podstatu psychologického poradenství, jehož cílem je, aby člověk sám pochopil, co má změnit.

g) Preventivní metody:

Prevenci dělíme na primární, sekundární a terciární. Při primární prevenci se snažíme zabránit či snížit pravděpodobnost vzniku problému. Předcházíme sociálně patologickým a deviantním jevům. Vykonávat primární prevenci lze pomocí osvěty, vzdělávání, nabídky smysluplného trávení volného času apod.

Při sekundární prevenci již pracujeme se skupinami, které by se mohly jevit jako rizikové. Těmito skupinami mohou být např. pracovně exponované rodiny, specifické skupiny obyvatel se zvláštním životním stylem apod.

Terciární prevence spočívá v přímé činnosti s osobami, které již byly nežádoucími jevy poznamenány. Jedná se hlavně o terénní práci.

h) Konzultační aktivity:

Poskytujeme odborné informace odborníkům jiných profesí (právníci, psychologové, sociální pracovníci). Konzultace jsou též určeny pro rodiče, děti a mládež.

i) Supervize:

Supervize v překladu znamená dohled či dozor. Jedná se o potřebnou zpětnou vazbu. Tu může poskytnout např. jiný odborník.

j) Intervence:

Jedná se o opatření, odborný zásah, jehož cílem je zabránit dalšímu prohloubení problému.⁴⁵

3.6. Postavení sociální pedagogiky v rámci jiných disciplín a ve struktuře samotné pedagogiky

Sociální pedagogika je vědním oborem transdisciplinární a výrazně integrující. V praxi rozvíjí teoretické poznatky z oblasti pedagogických, společenských a dalších vědních disciplín. Její vazbou na další vědecké obory se budeme zabývat následovně.

V první řadě se jedná o vazbu na sociologii, se kterou je vznik sociální pedagogiky úzce spojen. Sociologie poskytuje sociální pedagogice široké poznání o fungování společnosti, její struktuře a procesech v ní probíhajících. Nejbližší má k sociální pedagogice sociologie výchovy. Blízká je i sociologie města a venkova, sociologie rodiny, sociologie dětí a mládeže, sociologie životního způsobu nebo sociální patologie.

Další disciplínou, která má se sociální pedagogikou těsné vazby, je pochopitelně psychologie. Předpokladem pro efektivní sociálně pedagogickou práci je pochopení osobnosti jedince, na nějž chceme působit. Sledujeme chování jedince, jeho prožívání a vztahy k ostatním. Nejbližší psychologickou disciplínou je sociální psychologie. Dále potom sociální pedagogika využívá poznatky z psychologické diagnostiky, poradenství a forenzní (soudní) psychologie.

⁴⁵ Srov. BAKOŠOVÁ, Z. Sociálna pedagogika ako životná pomoc. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008, s. 59-62. ISBN 80-89236-00-6.

K dokonalému poznání osobnosti jedince je třeba mít také znalosti z biologie člověka. Člověk je do jisté míry ovlivňován svou genetikou. Je tedy třeba čerpat ze základních znalostí o genetice. Pro pochopení biologických aspektů výchovy jsou důležité některé medicínské disciplíny. Sociální pedagogika využívá poznatky z neurologie, psychiatrie, geriatric a také ze sociálního lékařství.

V učebních plánech oboru sociální pedagogika na mnoha školách byla uvedena antropologie. Pro sociální pedagogiku je nejdůležitější kulturní a sociální antropologie. Razí komplexní přístup k člověku. Je jedním ze základních východisek pro moderní sociální pedagogiku a to v souvislosti se základní charakteristikou člověka. Zabývá se jeho zasazením a existencí v konkrétním čase a prostoru. Společnost začíná vykazovat znaky multikulturalnosti, a bude tedy potřeba stále více multikulturalní výchova jedinců, kteří v multikulturalní společnosti žijí, nejlépe dokud zatím vyrůstají. Antropologie zprostředkovává hlubší porozumění a tím i toleranci lidí z různých kontinentů, zemí, kultur a sociálních skupin.

Pro sociálního pedagoga je podstatné mít také základy filozofie s návazností především na etiku, filozofii výchovy a kultury. Filozofie poskytuje odpovědi na obecné otázky vztahů člověka k přírodě, k druhým lidem, ke společnosti i k sobě samému. Pro sociální pedagogiku jsou žádoucí například hodnoty dobra, spravedlnosti, důvěry, tolerance, zodpovědnosti atd.

Jako pro téměř každý obor, je i pro sociální pedagogiku důležitá ekonomie. Ekonomie studuje zdroje a způsoby hmotných statků a poznatky o získávání prostředků pro sociálně-výchovně vzdělávací politiku a pomoc. Z hlediska realizace sociálně výchovného působení zde jde spíše o sféru neziskovou.

Politologie je pro tento obor důležitá proto, aby mohl reagovat na globální politiku neboli na celkový politický vývoj ve světě. Sociální pedagogika musí pružně reagovat na politický vývoj ve vlastní zemi, chápat politické systémy, způsoby řízení společnosti a úlohy státu v sociální a výchovně-vzdělávací oblasti.

Sociální pedagogika musí dbát také na právo a právní disciplíny. Především se setkává s právem občanským, rodinným, trestním a pracovním. Každý sociální pedagog musí mít znalosti o normách týkajících se sociálně výchovné práce.

Další dimenzi může dát sociální pedagogice teologie. Sociální pedagogům pomůže prohloubit duchovní život, hodnotovou orientaci a etický kodex. Sociální pedagog může při své práci využít také své znalosti z oblasti problematiky sekt a nových teologických směrů.

Pozornost sociální pedagogiky se v poslední době stáčí také k ekologii. Otázky spojené s postavením a působením člověka v řádu přírody se stávají velmi naléhavými. Ekologii je tedy třeba věnovat pozornost i z hlediska sociálně výchovné činnosti.⁴⁶

Nyní se budeme chvíli věnovat postavení sociální pedagogiky ve struktuře samotné pedagogiky a pedagogických věd. Vedle obecné pedagogiky, jejích dějin a metodologických základů má sociální pedagogika velmi blízko k teorii výchovy, předškolní pedagogice a pedagogické diagnostice. V poslední době se hodně hovoří o tom, že naše populace stárne. Stoupá tedy význam sociálně pedagogické práce s lidmi v postproduktivním věku. Tímto se propojuje a byl posílen vztah sociální pedagogiky a andragogiky, případně gerontagogiky. Se sociální pedagogikou také velmi těsně souvisí a do určité míry se i prolíná pedagogika volného času.⁴⁷

Velmi specifický vztah se rýsuje mezi sociální a speciální pedagogikou. Tím, že se v současné době stává čím dál větším trendem integrace postižených osob do života většinové společnosti, vyvstává celá řada problémů sociálně pedagogického rázu jak na straně člověka s postižením, tak u celé skupiny, do které je snaha jedince integrovat. Součástí speciální pedagogiky je etopedie. Mnozí odborníci považují stále za rozumnější, aby tato oblast náležela spíše k sociální pedagogice.⁴⁸

3.7. Sociální pedagogika a sociální práce

Sociální práce je oborem, jenž má v současné době k sociální pedagogice asi nejblíže. Značný rozvoj sociální práce byl na našem území zaznamenán v podobném časovém úseku, jako je tomu u sociální pedagogiky. Na počátku se hodně diskutovalo o tom, jestli se vůbec jedná o vědní disciplínu. Sociální práce je rozhodně samostatnou integrovanou disciplínou. Má svá samostatná pracoviště na vysokých školách apod. V zahraničí má sociální práce za sebou mnohem rozsáhlejší a dlouhodobější vývoj. Lze ji široce definovat jako obor zabývající se činnostmi, kterými předcházíme nebo jimi upravujeme problémy jedinců a skupin. Tyto problémy vznikají z konfliktů potřeb jedince a společenských institucí. Záměrem sociální práce je zlepšení kvality života jedinců, skupin i celé společnosti. Sociální práce realizuje

⁴⁶ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 53-55. ISBN 978-80-7367-383-3.

⁴⁷ Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ V. et al. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 31. ISBN 80-7315-004-2.

⁴⁸ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 55-56. ISBN 978-80-7367-383-3.

v praxi sociální politiku. Názorem některých odborníků je, že sociální pedagogika je jakousi teoretickou oporou pro sociální práci a bývá tedy chápána jako akademičtější.

Vztah sociální pedagogiky a sociální práce je v různých zemích pojímán jinak. Ondrejkovič udává, že celkově se objevují tři možné pohledy na vztah obou disciplín. Prvním přístupem je praktické ztotožnění obou disciplín. Tento přístup je běžný v německy mluvících zemích. Druhým přístupem je anglosaský model, který je typický pro anglicky mluvící země a je jím zřetelná diferenciací, pokud se ovšem o sociální pedagogice vůbec mluví. Třetí přístup představuje jistou integraci při zachování určité svébytnosti obou disciplín. Tento přístup je realizován na Slovensku a v Polsku. U nás se přikláníme spíše k anglosaskému modelu. V Německu a zemích západní Evropy se často používá nějaký pojem, v němž jsou obsaženy obě disciplíny. Užívá se pojmů jako například sociální studia či sociální záležitosti.

Obě disciplíny mají v podstatě stejné funkce, homogenní odborné paradigma, ale i přesto má každá svou vlastní autonomii. Ta se objevuje například při pohledu na jejich působení a objekt jejich zájmu. Sociální pedagogika se u nás zaměřuje vedle práce se specifickými skupinami v zásadě na celou populaci. Sociální práce se zaměřuje pouze na rizikové, ohrožené, pomoc potřebující skupiny. V praxi se ovšem tyto dvě disciplíny velmi často střetávají.⁴⁹

3.8. Profese sociálního pedagoga

Tématem profese sociálního pedagoga a jeho orientací se zabývá mnoho autorů. Každý z autorů vidí funkci sociálního pedagoga trochu jinak. Shodují se však na tom, že jeho funkce spočívá v praktické sociálně výchovné, vzdělávací, poradenské či preventivní činnosti. Hroncová spojuje tuto činnost s prevencí kriminality. Bakošová ji spojuje se školským rezortem, rezortem práce, sociálních věcí a rodiny, rezortem vnitra, spravedlnosti i zdravotnictví. Gregorová hovoří o sociálním pedagogovi v souvislosti s pregraduální přípravou vysokoškolsky vzdělaného odborníka na sociální otázky. Kraus chápe sociálního pedagoga jako odborníka vybaveného teoreticky, prakticky i koncepčně na výchovné působení všude tam, kde přispívá formování zdravého způsobu života a především tam, kde prostředí působí destruktivním nebo nekreativním způsobem na uspokojování potřeb jednotlivců i celých skupin.

⁴⁹ Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ V. et al. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 28-31. ISBN 80-7315-004-2.

Bakošová spoločne s ďalšími autory uverejnila definíciu sociálneho pedagoga, ktorá pochádza z konferencie Sociálny pedagóg, ktorá sa konala v roku 2004 v Bratislave. Táto definícia znie: *Sociálny pedagóg je odborník, ktorý je teoreticky i prakticky pripraven ve vysokoškolském - magisterském studiu oboru pedagogika, filozofického, pedagogického či sociálneho zaměření (předtím ve specializaci, zaměření sociální pedagogika) na sociálně výchovnou činnost. Je odborníkem, jehož všeobecné kompetence spočívají v pomoci a podpoře dětem, mládeži i dospělým (sociální andragogika, geragogika) v situacích vyrovnávání deficitu socializace a hledání možnosti zlepšení kvality života prostřednictvím výchovy, vzdělání a poradenství.*⁵⁰

Hlavní funkce sociálneho pedagoga lze charakterizovat dvěma oblastmi, jimiž jsou činnosti integrační a činnosti rozvojové. Pokud jde o funkci integrační, pak se tyto činnosti týkají osob potřebujících odbornou pomoc a podporu v krizových situacích, v psychickém, sociálním či psychosociálním ohrožení. Ve funkci rozvoje nejde o žádné specifické situace, ale o zajištění a podporu žádoucího rozvoje osobnosti. V podstatě se jedná o prevenci.⁵¹

Jako je tomu u každého povolání, i pro vykonávání práce sociálneho pedagoga je třeba vlastnit patřičné kompetence. Každý sociálny pedagóg by měl mít potřebné vedomosti širšieho spoločensko-vědního základu, to znamená znalosti z oblasti filozofie, sociologie, psychologie, pedagogiky, sociální politiky, práce a práva. Potom také základní znalosti z biomedicínské oblasti (biologie člověka, somatologie, zdraví a nemoc). Jeho vědomostní výbava musí obsahovat speciální poznatky (sociální pedagogika, pedagogika volného času, metody sociálně výchovné práce, teorie komunikace, organizace a řízení výchovy ve volném čase). Sociálny pedagóg také při své praxi využije znalosti z oblasti managementu, personalistiky, případně teorie některé zájmové oblasti. Mezi potřebné dovednosti spadá vedení dokumentace, diagnostika prostředí a osob, využívání metod sociálně pedagogické prevence a terapie, dovednosti asertivního řešení problémů, umění efektivní sociální komunikace, dovednost kreativní tvorby projektů a dovednosti v určitých zájmových oblastech.

Profesi sociálneho pedagoga nemůže vykonávat úplně každý jedinec. Výkon tohoto povolání si vyžaduje určité požadavky na vlastnosti osobnosti člověka, tzn. jeho fyzické a psychické předpoklady. Sociálny pedagóg by měl být vyrovnaný, emocionálně stabilní, trpělivý,

⁵⁰ Bakošová, Z. Sociálna pedagogika ako životná pomoc. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008, s. 191-192. ISBN 80-89236-00-6.

⁵¹ Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 34. ISBN 80-7315-004-2.

kreativní, asertivní, aktivní, vnímavý (empatie) a dodržovat jistá pravidla morálky a sebekontroly.⁵²

Při výkonu této profese se postupně vytváří vztah vychovatele s vychovávaným. Výchova nemůže mít úspěch, pokud vychovatel nepřijme vychovávaného takového, jakým je. Jde ovšem o velmi náročný úkol. Na základě nezdravého a profesionálně deformovaného přístupu rozlišujeme tyto čtyři typy přístupů:

- A. Velmi přísný pracovník, který své svěřence vnímá negativně jako zlé bytosti. Svěřené osoby okamžitě trestá, v hodnocení je přísný a nesmlouvavý.
- B. Opakem tohoto typu je pracovník, který je až příliš shovívavý. Svým svěřencům poskytuje naprostou volnost a svobodu, kterou většinou zneužívají.
- C. Lhostejný typ pracovníka bere svou práci pouze jako rutinu. Je nezúčastněný a své svěřence bere pouze jako materiál, se kterým musí něco udělat.
- D. Pracovník- pedant vyžaduje po vychovávaných až nesmyslně detailní plnění úkolů. Neustále moralizuje a mentoruje.

Absolventi oboru sociální pedagogika se uplatňují v rezortech školství, mládeže a tělovýchovy, spravedlnosti, práce a sociálních věcí, vnitra a v oblasti církevních, společenských a neziskových organizací. V rámci prvního z rezortů, rezort školství, mládeže a tělovýchovy, absolventi nalézají uplatnění ve školních klubech, družinách, domovech mládeže, dětských domovech, DDM a střediscích volného času, institucích výchovného poradenství (zde se v poslední době hodně mluví o možnosti využití sociálního pedagoga jako výchovného poradce na školách). Dále může získat pracovní místo v oblasti sociálně výchovné a osvětové činnosti či jako pracovník preventivní výchovné péče (koordinátor prevence, metodik prevence, krizová centra). Sociálního pedagoga lze naleznout také v nápravných zařízeních, věznicích a v institutu mediačního a probačního pracovníka. V rámci rezortu práce a sociálních věcí pracují absolventi jako sociální asistenti, sociální kurátoři pro mládež a jako pracovníci ústavů sociální péče a institucí sociálně výchovné péče o seniory. Rezort vnitra poskytuje absolventům uplatnění v utečeneckých táborech, okrskové službě či kriminální prevenci. V neposlední řadě se stávají častými zaměstnavateli absolventů

⁵² Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ V. et al. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001, s. 35-36. ISBN 80-7315-004-2.

církevní, společenské a neziskové organizace. Konkrétněji jde o instituce péče o mládež, různé nadace, humanitární a charitativní instituce, střediska křesťanské pomoci apod.⁵³

⁵³ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 205-206. ISBN 978-80-7367-383-3.

EMPIRICKÁ ČÁST

4. Výzkumné šetření

4.1. Cíle výzkumu

Jako hlavní cíl mého výzkumu bylo stanoveny postihnout a sdělit, jaká stanoviska vůči svému oboru zaujímají studenti sociální pedagogiky na různých vysokých školách. Výzkumné šetření na jednotlivých vysokých školách by mohlo poodhalit, jaká očekávání od studia tohoto oboru studenti mají. Dále pak za jakým cílem obor studují a jakým směrem by se dle jejich názoru měl studijní obor na vysokých školách ubírat. Zkoumala jsem také, jak studenti hodnotí smysl svého studia, jaký mají názor na rozvoj osobnostních dovedností a zda je jejich plánem se v sociální pedagogice po absolvování oboru dále vzdělávat. Nedílnou součástí výzkumu bylo také zjistit, zda spolu souvisí zaměření oboru, kterému se studenti věnovali před nástupem do bakalářského studia sociální pedagogiky a volba pro studium sociální pedagogiky.

4.2. Výběrový soubor, výzkumná metoda a sběr dat

Pro své výzkumné šetření jsem zvolila tři vysoké školy, které jsou nejbližší mému bydliště. Výzkum probíhal na třech fakultách, které poskytují prezenční bakalářské studium oboru Sociální pedagogika. Konkrétně jde o Cyrilometodějskou teologickou fakultu při Univerzitě Palackého v Olomouci, Fakultu humanitních studií při Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně a Pedagogickou fakultu Ostravské univerzity v Ostravě.

Za předpokladu, že každá z výše uvedených fakult vysokých škol přijme každý rok k prezenčnímu bakalářskému studiu Sociální pedagogiky 50 studentů a ti studia v průběhu nezanechají, dalo by se říci, že celkový soubor tvoří potencionálně zhruba 450 studentů. 178 z nich se rozhodlo být účastníky mého výzkumu a tvoří tak výběrový soubor neboli výzkumný vzorek. Těmto účastníkům se říká respondenti. Tři z nich jsem ovšem musela z výzkumu vyloučit, protože u nich nebyla splněna podmínka prezenčního bakalářského studia. Celkový počet respondentů, se kterým jsem pracovala, je tedy 175, což je přibližně 98% z celku. Pro výběrový soubor byl použit záměrný výběr. V tomto případě se jedná

nejspíše o tzv. anketní výběr. Respondenti se pro účast ve výzkumném šetření rozhodli sami na základě svého vlastního rozhodnutí.⁵⁴

Jako výzkumná metoda byl zvolen dotazník. V kvantitativním výzkumu jde o velmi frekventovanou výzkumnou metodu. V některé literatuře se s touto metodou lze setkat také pod názvem anketa či anketní šetření. Odborná veřejnost však většinou tyto dva pojmy odděluje. Anketa se liší dobrovolností účastníků. Respondenti se do šetření zapojují sami dobrovolně, kdežto u dotazníkového šetření jsou respondenti vybíráni podle určitých kritérií.⁵⁵ Jedná se o soubor pečlivě předem zvolených a seřazených otázek, které se dotýkají určitého tématu. Velmi časté používání metody dotazníku v pedagogickém výzkumu je dáno především zdánlivě jednoduchou konstrukcí. Velkým kladem užití dotazníku je rychlost a ekonomičnost při sběru dat od většího množství respondentů. Data získaná dotazníkovým šetřením vždy vyžadují opatrnost při interpretaci.⁵⁶

Moderní doba umožňuje šíření dotazníků v online verzi. Jisté usnadnění při tvorbě a šíření dotazníků poskytuje dnes řada internetových portálů. V období jednoho měsíce, tj. od 14. 4. 2014 do 14. 5. 2014, probíhalo dotazníkové šetření k mé bakalářské práci právě tímto způsobem. Internetový odkaz společně s úvodním textem byl šířen mezi cílové studenty prostřednictvím emailové pošty a pomocí sociálních sítí. Při sestavování dotazníků byl kladen důraz na individualitu každého studenta. Proto byla u většiny otázek umožněna vlastní odpověď pomocí položky *jiné*. U této položky bylo ponecháno volné textové pole, do kterého lze doplnit vlastní odpověď. Takovým položkám říkáme polozavřené a při jejich použití se můžeme vyhnout nebezpečí, že bychom neobsáhli všechny možné odpovědi a respondent si tak nemohl správně vybrat.⁵⁷ Celá konstrukce dotazníku je k dispozici pro nahlédnutí v přílohách.

⁵⁴ Srov. CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007, s. 22. ISBN 978-80-247-1369-4.

⁵⁵ Srov. CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007, s. 163-164. ISBN 978-80-247-1369-4.

⁵⁶ Srov. CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007, s. 163-164. ISBN 978-80-247-1369-4.

⁵⁷ Srov. CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007, s. 166. ISBN 978-80-247-1369-4.

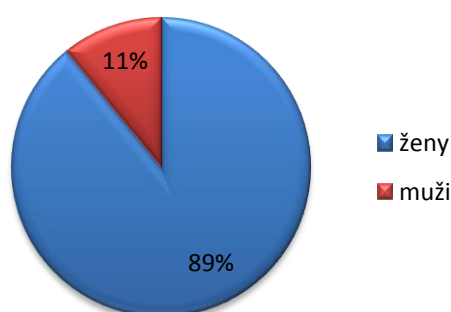
4.3. Vlastní výzkum, analýza a interpretace dat

Otázka č. 1

Výzkumný vzorek respondentů vykazuje z hlediska pohlaví značnou homogenitu. Tento fakt však není způsoben nevhodností výběru výzkumného vzorku, ale skutečným rozložením mužů a žen v celkovém souboru. Celkovým souborem jsou v tomto případě všichni studenti prezenčního bakalářského studia z Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a Pedagogické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě. Široce známou skutečností je, že obor Sociální pedagogika studuje mnohem více žen než mužů. Ostatně tuto skutečnost potvrzuje i následující tabulka a graf (*Tabulka č. 1 – Pohlaví respondentů; Graf č. 1 – Pohlaví respondentů*). Z tabulky lze jasně vyčíst, že výzkumného šetření se zúčastnilo 156 žen a 19 mužů. Procentuální zastoupení žen ve výzkumném vzorku je až 89%, kdežto muži jsou zastoupeni pouhými 11%. Pohlaví respondentů bylo zjišťováno hned v první výzkumné otázce dotazníku.

Pohlaví	Počet
ženy	156
muži	19
Celkem	175

Tabulka č. 1 - Pohlaví respondentů

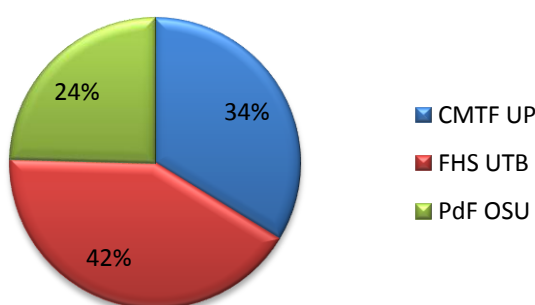
Graf č. 1 - Pohlaví respondentů

Otázka č. 2

Výsledky heterogennějšího charakteru lze najít u druhé výzkumné otázky. Zde bylo zjišťováno na jaké fakultě a vysoké škole se respondenti vzdělávají. Nejvyšší počet respondentů studuje Fakultu humanitních studií při Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně – celkem 73 respondentů, což je po zaokrouhlení na celá čísla asi 42% z celkového výzkumného vzorku. Sociální pedagogiku na Cyrilometodějské teologické fakultě studuje 59 respondentů, tedy z této fakulty pochází 34% respondentů z celkového výzkumného vzorku. 43 respondentů uvedlo, že studuje Pedagogickou fakultu Ostravské univerzity v Ostravě. To je přibližně 24% z celkového výzkumného vzorku. Rozložení respondentů na jednotlivých vysokých školách graficky zpracovává následující tabulka a graf.

Název VŠ	Počet respondentů
CMTF UP	59
FHS UTB	73
PdF OSU	43
Celkem	175

Tabulka č. 2 - Rozložení respondentů na vysokých školách

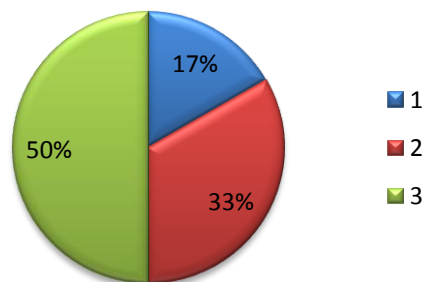
Graf č. 2 - Rozložení respondentů na vysokých školách

Otázka č. 3

Výzkumná otázka č. 3 se zabývala rozložením respondentů v ročnících. Jak ukazuje následující tabulka a graf (*Tabulka č. 3 – Rozložení respondentů v ročnících; Graf č. 3 – Rozložení respondentů v ročnících*), třetí ročník navštěvuje asi 50% z celkového počtu dotazovaných, tj. 71 respondentů. Druhý ročník zastupuje 33%, tj. 48 respondentů. První ročník navštěvuje 17%, tj. 56 respondentů.

Ročník	Počet respondentů
1	56
2	48
3	71
Celkem	175

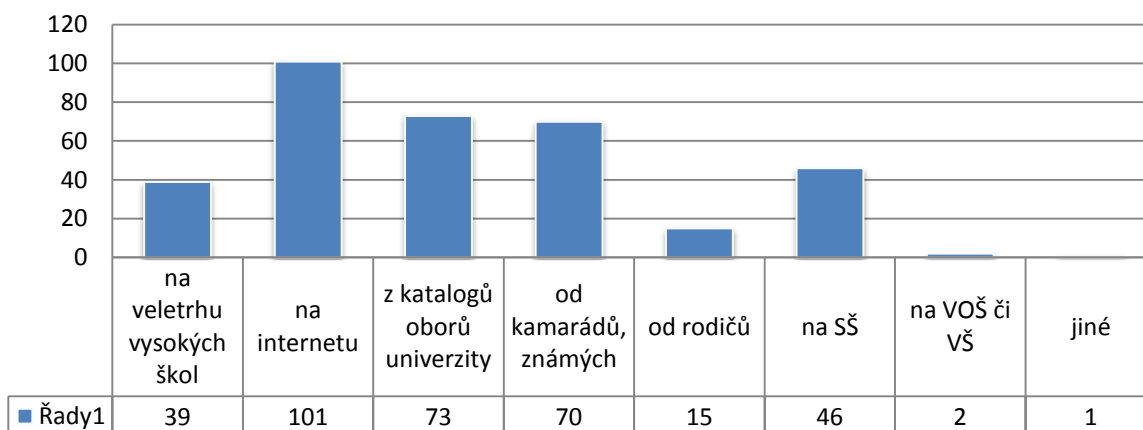
Tabulka č. 3 – Rozložení respondentů v ročnících

Graf č. 3 – Rozložení respondentů v ročnících

Otázka č. 4

Výzkumná otázka č. 4 rozpracovává, jak se respondenti, kteří v současné době studují sociální pedagogiku, o studijním oboru dozvěděli. Respondenti u této otázky mohli zvolit libovolný počet odpovědí. O existenci oboru se totiž mohli dovědět z více zdrojů najednou. O možnosti studovat sociální pedagogiku se nejvyšší počet respondentů (101) dozvěděl na internetu. Druhou nejvíce zastoupenou kategorií je z katalogů oborů univerzity (73 respondentů). V těsném závěsu (70 respondentů) je kategorie od kamarádů a známých. 46 respondentů se o existenci nyní studovaného oboru dozvědělo na střední škole a 39 respondentů na veletrhu vysokých škol. 2 respondenti se o možnosti studovat sociální pedagogiku dozvěděli na vysoké či vyšší odborné škole, kterou předtím studovali. Nejméně zastoupenou je položka jiné, 1 respondent, který dále uvedl, že se o existenci studijního oboru Sociální pedagogika dozvěděl z denního tisku. Způsob, jakým se respondenti dozvěděli o existenci oboru, dále rozpracovává následující graf.

Graf č. 4 – Způsob, jakým se respondenti dozvěděli o existenci oboru

Otázka č. 5

Úkolem páté výzkumné otázky bylo zjistit, jak vidí studenti svoji budoucnost po ukončení bakalářského studia. Jak vyplívá z tabulky (*Tabulka č. 4 – Předpokládaný budoucí vývoj studentů*), nejvíce studentů (57) dává přednost navazujícímu magisterskému studiu sociální pedagogiky. Lze tedy předpokládat, že alespoň část těchto studentů se bude nadále v sociální pedagogice prezenčně vzdělávat.

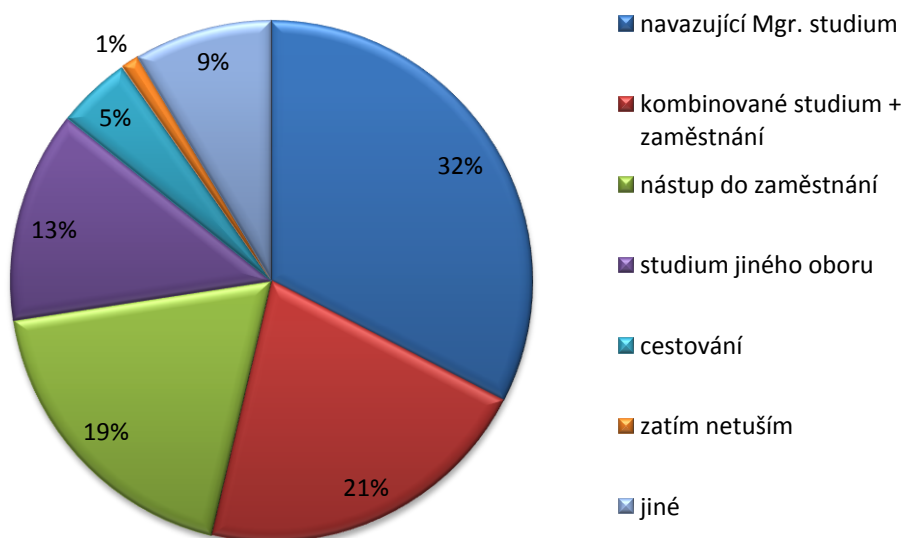
37 respondentů by raději zvolilo kombinovanou formu vzdělávání a přitom nastoupilo do zaměstnání. 33 respondentů po ukončení bakalářského studia zatím další studium neplánuje a volí nejlépe okamžitý nástup do zaměstnání. 23 respondentů by dalo přednost studiu jiného oboru, ať již magisterského (16 respondentů) či bakalářského (7 respondentů). 8 respondentů by se nějaký čas po ukončení studia nejlépe věnovalo cestování.

Oblast *jiné* (15 respondentů) většinou postihuje různé kombinace těchto výše uvedených položek. Ve 4 případech se v těchto odpovědích objevuje možný nástup na rodičovskou dovolenou. V 1 případě nehodlá respondent studium sociální pedagogiky dokončit, přechází na jiný obor. 1 z respondentů vidí své vyhlídky na pracovním trhu velmi negativně a na otázku odpovídá tak, že se bude po ukončení studia nacházet delší dobu na úřadu práce. 1 respondent by rád ze sociální pedagogiky získal i doktorský titul. 2 respondenti nemají žádné plány do budoucnosti a zatím vůbec netuší, čím by se chtěli zabývat.

Procentuální zastoupení jednotlivých kategorií ve výzkumném vzorku lze nalézt v *Grafu č. 5 – Předpokládaný budoucí vývoj studentů*.

	Počet respondentů
navazující Mgr. studium	57
kombinované studium + zaměstnání	37
nástup do zaměstnání	33
studium jiného oboru	23
cestování	8
zatím netuším	2
jiné	15

Tabulka č. 4 – Předpokládaný budoucí vývoj studentů

Graf č. 5 – Předpokládaný budoucí vývoj studentů

Otázka č. 6

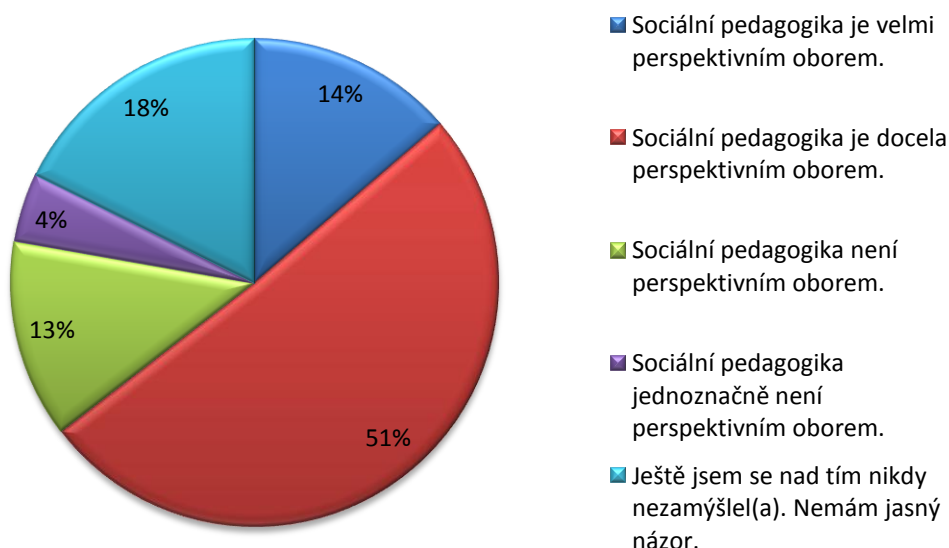
Cílem výzkumné otázky č. 6 bylo zjistit, zda studenti oboru Sociální pedagogika vnímají svůj obor jako perspektivní. Perspektivita je v tomto smyslu brána jako pozitivní výhled do budoucnosti.⁵⁸ Znamená to, že studenti mají pocit, že ve srovnání s ostatními obory není sociální pedagogika zanedbatelným oborem. Jde o otázku jisté společenské prestiže sociálního pedagoga. Výsledky vypadají o tom, že více než polovina respondentů (89; 51%) vnímá sociální pedagogiku jako docela perspektivní obor. 24 respondentů (14%) je přesvědčeno o tom, že sociální pedagogika je velmi perspektivním oborem. 31 respondentů (18%) se nad tímto problémem nikdy nezamýšlela a nemá na něj jasný názor. 23 respondentů (13%) tvrdí,

⁵⁸ Srov. Definice perspektivita. In: *Slovník cizích slov online* [online]. 2011 [cit. 2014-05-18]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov-online.cz/najit?co=perspektivita>.

že sociální pedagogika není perspektivním oborem. 8 respondentů (4%) prosazuje názor, že sociální pedagogika jednoznačně perspektivním oborem není. Otázkou pak zůstává, proč tito respondenti sociální pedagogiku vůbec studují.

	Počet respondentů
Sociální pedagogika je velmi perspektivním oborem.	24
Sociální pedagogika je docela perspektivním oborem.	89
Sociální pedagogika není perspektivním oborem.	23
Sociální pedagogika jednoznačně není perspektivním oborem.	8
Ještě jsem se nad tím nikdy nezamýšlel(a). Nemám jasný názor.	31

Tabulka č. 5 – Perspektivita oboru podle studentů

Graf č. 6 - Perspektivita oboru podle studentů

Otázka č. 7

Úkolem sedmé otázky bylo zjistit, jakým směrem by se dle studentů měla sociální pedagogika ubírat. Současně lze touto otázkou zjistit, které oblasti sociální pedagogiky dávají studenti přednost a kdo podle nich sociální pedagog vlastně je. Lze předpokládat, že v oblasti, kterou daný respondent označil jako nejlepší, by se rád v budoucnu pracovně uplatnil. Pokud je tedy nejvíce zastoupená oblast v souladu se současnými požadavky trhu práce, mohly by

vzít tato přání studentů vysoké školy na zřetel a zaměřit se více na vzdělávání studentů v této oblasti.

Otázka zní: **Která z následujících definic podle Vás nejvíce vystihuje sociálního pedagoga?** Následující výpovědi měli respondenti seřadit podle své preference od 1 do 6, kde 1 = nejméně odpovídá mému názoru, 6 = je pro mne nejlepší odpovědí.

Číslo výroku	Výrok
výrok 1	Sociální pedagog by měl hlavně pomáhat lidem v kritických životních situacích. Jde hlavně o poradenství.
výrok 2	Sociální pedagog by se měl nejvíce zabývat volným časem dětí, mládeže a dospělých.
výrok 3	Sociální pedagog by se měl především zabývat prevencí sociálně patologických jevů.
výrok 4	Sociální pedagog je především terénním pracovníkem.
výrok 5	Sociální pedagog je vlastně profesí totožnou s učitelstvím.
výrok 6	Sociální pedagog je vlastně profesí totožnou s vychovatelstvím.

Tabulka č. 6 – Kdo je sociální pedagog část 1

Číslo výroku	Průměrné pořadí	Skutečné pořadí
výrok 1	3,971	3
výrok 2	4,131	2
výrok 3	4,531	1
výrok 4	3,029	5
výrok 5	2,069	6
výrok 6	3,269	4

Tabulka č. 6 – Kdo je sociální pedagog část 2

Z tabulky č. 6 lze vyčíst, že nejvíce respondentů si myslí, že sociální pedagog by se měl především zabývat prevencí sociálně patologických jevů. Žebříček preference ostatních výroků podle výsledků z dotazníku byl sestaven následovně:

- 1. Sociální pedagog by se měl především zabývat prevencí sociálně patologických jevů.*
- 2. Sociální pedagog by se měl nejvíce zabývat volným časem dětí, mládeže a dospělých.*
- 3. Sociální pedagog by měl hlavně pomáhat lidem v kritických životních situacích. Jde hlavně o poradenství.*
- 4. Sociální pedagog je vlastně profesí totožnou s vychovatelstvím.*
- 5. Sociální pedagog je především terénním pracovníkem.*
- 6. Sociální pedagog je vlastně profesí totožnou s učitelstvím.*

Z těchto výsledků tedy vyvozují závěr, že studenti sociální pedagogiky nejvíce inklinují k názoru, že by se sociální pedagogika měla ubírat směrem prevence sociálně patologických jevů. Tato prevence úzce souvisí i s položkou uvedenou nejčastěji v pořadí jako druhou, totiž se sociálním pedagogem jako organizátorem volného času dětí, mládeže i dospělých. Na posledním místě skončila položka, která přirovnává sociálního pedagoga k učiteli. Tento výsledek není překvapující. Tato položka však byla do otázky zvolena záměrně. Slovní spojení názvu oboru Sociální pedagogika, respektive slovo pedagogika, v řadě osob vzbuzuje dojem, že se bude jednat o disciplínu zabývající se vzděláváním.

Otázka č. 8

Osmá výzkumná otázka se zabývá osobností sociálního pedagoga. Respondentům byly vyjmenovány základní typické vlastnosti, které by dle odborné literatury měl sociální pedagog mít. O těchto vlastnostech je zmínka již v teoretické části. Tyto vlastnosti tvoří předpoklady pro úspěšné vykonávání profese sociálního pedagoga. Jednotlivé vlastnosti sestavené do žebříčku podle průměrného pořadí lze nalézt v tabulce č. 7. Jako nejdůležitější vlastnost pro výkon povolání sociálního pedagoga označilo nejvíce respondentů empatii. Empatie je důležitá pro výkon každé pomáhající profese, zvyšuje totiž pomáhající chování. Je úzce spojena s altruismem. K empatii patří touha pomoci druhému bez vidiny vlastního prospěchu.⁵⁹ Za nejméně důležitou složku osobnosti sociálního pedagoga respondenti označili asertivitu. *Asertivita je způsob komunikace a jednání, kterým člověk vyjadřuje a prosazuje upřímně, otevřeně a přiměřeně své myšlenky, city, názory a postoje jak pozitivní, tak i negativní podoby.*⁶⁰ Tímto jednáním člověk v žádném případě neporušuje asertivní práva osob ze svého okolí. Stručně řečeno, jde o schopnost prosadit se, aniž bychom omezili druhé osoby nebo se nechali omezit vůlí svého okolí.⁶¹

Domnívám se však, že všechny výše uvedené vlastnosti neoddělitelně tvoří osobnost sociálního pedagoga. Malé zastoupení položky asertivita může být dáno neznalostí významu tohoto pojmu.

⁵⁹ Srov. TAVEL, P. *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, s. 139. ISBN 978-80-244-2327-2.

⁶⁰ VALIŠOVÁ, A. *Asertivita v rodině a ve škole aneb zásady přímého jednání mezi dětmi, rodiči a učiteli*. Praha: H & H, 1992, s. 11. ISBN 80-85467-02-X.

⁶¹ Srov. VALIŠOVÁ, A. *Asertivita v rodině a ve škole aneb zásady přímého jednání mezi dětmi, rodiči a učiteli*. Praha: H & H, 1992, s. 9-11. ISBN 80-85467-02-X.

Pořadí		Průměrné pořadí
1	empatie	6,92
2	komunikační dovednosti	6,291
3	spolehlivost a důvěryhodnost	6,234
4	psychická odolnost	6,177
5	trpělivost	5,937
6	tolerance	5,789
7	zodpovědnost	5,663
8	přirozená autorita	4,206
9	aktivita a kreativita	4,023
10	asertivita	3,76

Tabulka č. 7 – Žebříček vlastností pro vykonávání profese sociálního pedagoga

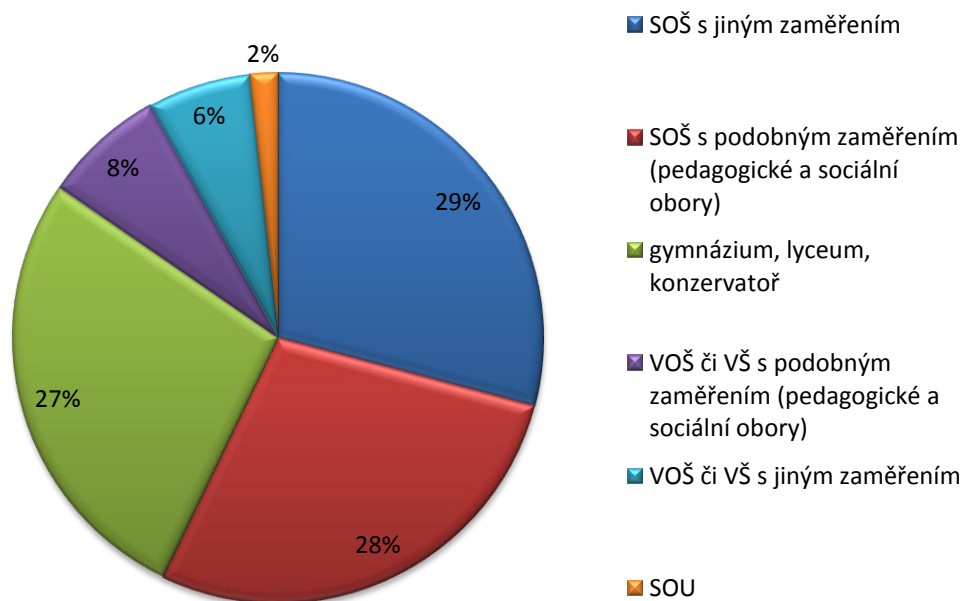
Otázka č. 9

Devátou otázkou v dotazníku zjišťujeme, jaký typ školy studovali respondenti předtím, než se rozhodli pro nástup do prezenčního bakalářského studia sociální pedagogiky. Cílem této otázky bylo především zjistit, jestli existuje závislost mezi předchozím typem studia a současným studiem sociální pedagogiky. Mým předpokladem bylo, že studenti sociální pedagogiky se před nástupem na tento obor již věnovali podobnému oboru na střední škole.

Rozložení předchozího vzdělání respondentů je pro bližší představu přehledně zpracováno v tabulce č. 8 a v grafu č. 7. Z této tabulky lze vyčíst, že nejvíce respondentů (51) se stalo studenty prezenční formy vysokoškolského bakalářského studia po dokončení střední školy s jiným zaměřením než je pedagogické či sociální. Pedagogickým a sociálním oborům, tj. oborům blízkým sociální pedagogice, se na střední škole věnovalo 49 respondentů. To je o pouhé dva studenty méně. Absolventi gymnázií, lyceí a konzervatoří jsou ve výběrovém souboru zastoupeni počtem 48, což je pouze o jednoho respondenta méně než v případě pedagogicky a sociálně zaměřených středních škol. Z těchto výsledků tedy vyplývá, že neexistuje statisticky významná závislost mezi typem předchozího studia a studiem současným.

Typ absolvovaného vzdělání	Počet respondentů
SOŠ s jiným zaměřením	51
SOŠ s podobným zaměřením (pedagogické a sociální obory)	49
gymnázium, lyceum, konzervatoř	48
VOŠ či VŠ s podobným zaměřením (pedagogické a sociální obory)	13
VOŠ či VŠ s jiným zaměřením	11
SOU	3

Tabulka č. 8 – Předchozí vzdělání respondentů

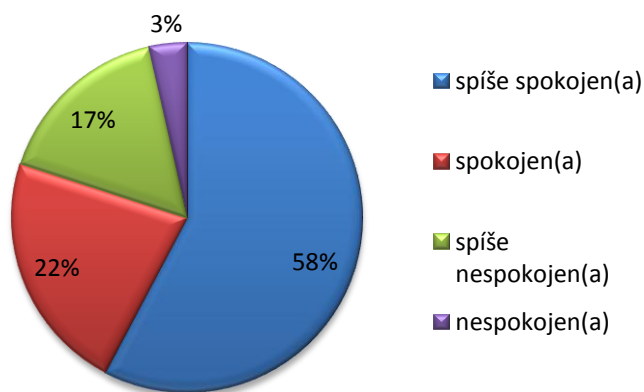
Graf č. 7 – Předchozí vzdělání respondentů

Otázka č. 10

Cílem této otázky bylo zjistit, jak jsou studenti spokojeni s obsahem svého studia. Respondenti měli na výběr ze čtyř možností – spokojen, spíše spokojen, spíše nespokojen a nespokojen. Z výsledků (viz. tabulka č. 9 a graf č. 8) vyplývá, že respondenti se nejvíce přiklánějí k možnosti spíše spokojen (58% respondentů). Celkovou spokojenost s obsahem svého studia prokázalo 22% respondentů. Obsah studia tedy hodnotí kladně 80% účastníků výzkumu. S tímto faktem lze počítat jako s velkým úspěchem oboru. Zbývajících 20% studentů, kteří se účastnili tohoto výzkumu, je z různých důvodů s obsahem svého studia buď úplně, nebo spíše nespokojeno.

	Počet respondentů
spíše spokojen(a)	101
spokojen(a)	39
spíše nespokojen(a)	29
nespokojen(a)	6

Tabulka č. 9 – Spokojenost s obsahem studia

Graf č. 8 – Spokojenost s obsahem studia

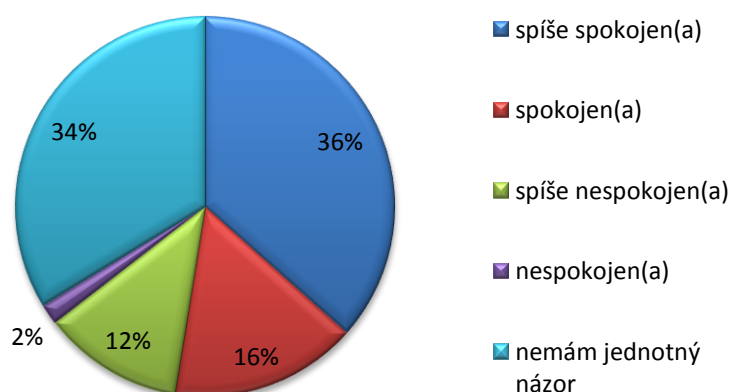
Otázka č. 11

Výzkumnou otázkou č. 11 byla zjišťována spokojenost studentů s přístupem vyučujících. Touto otázkou jsem se snažila poodhalit míru vstřícnosti vysokoškolských učitelů směrem ke studentům. Vzhledem k rozsahu této práce nebylo možné otestovat spokojenost studentů s konkrétními jednotlivými vyučujícími a také to není záměrem této práce. Spokojenost s jednotlivými vyučujícími či předměty navíc zjišťují v rámci jednotlivých vysokých škol různé evaluace. Tato otázka odhaluje průměrnou spokojenost studentů s přístupem vyučujících. Výsledky jsou přehledně graficky zpracované v tabulce č. 10 a grafu č. 9.

Z těchto výsledků je patrné, že respondenti jsou s přístupem vyučujících většinou spíše spokojeni. Je tomu tak v 36% výběrového souboru. 34% uvádí, že nemá jednotný názor. Naprosto beze zbytku spokojeno je 16% respondentů. Naprosto nespokojena jsou pouhá 2% respondentů.

Spokojenost	Počet respondentů
spíše spokojen(a)	64
spokojen(a)	28
spíše nespokojen(a)	21
nespokojen(a)	3
nemám jednotný názor	59

Tabulka č. 10 – Spokojenost s přístupem vyučujících

Graf č. 9 – Spokojenost s přístupem vyučujících

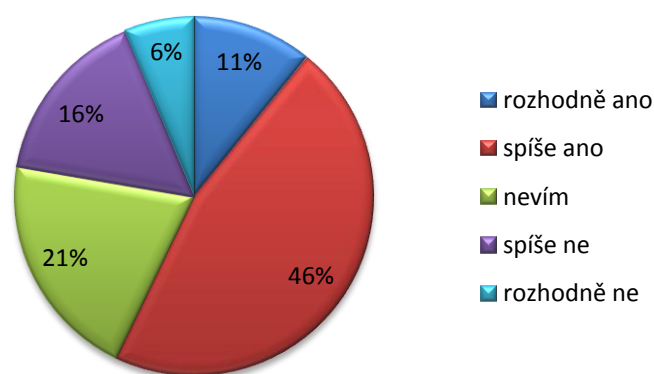
Otázka č. 12

Výzkumná otázka č. 12 se snaží vystihnout, jak studenti vnímají náplň svého oboru vzhledem k přípravě na budoucí zaměstnání. Celá výzkumná otázka zní: **Máte pocit, že Váš studium sociální pedagogiky na Vaší vysoké škole kvalitně připraví na budoucí zaměstnání v sociální oblasti?**

Respondenti nevyslovují jednoznačnou důvěru v kvalitní přípravu pro výkon budoucí profese. Rozhodně ano odpovědělo pouhých 11%. Možnosti spíše ano však využila téměř polovina výzkumného vzorku (46%). Pro obor tedy není nic ztraceno. V této otázce si není jisto 21% respondentů. Naprosto negativní postoj zaujímá pouze 6% respondentů. Pro méně drastickou negativní odpověď, tedy možnost spíše ne, se rozhodlo 16% účastníků výzkumu.

	Počet respondentů
rozhodně ano	19
spíše ano	81
nevím	36
spíše ne	28
rozhodně ne	11

Tabulka č. 11 – Spokojenost s přípravou na budoucí zaměstnání

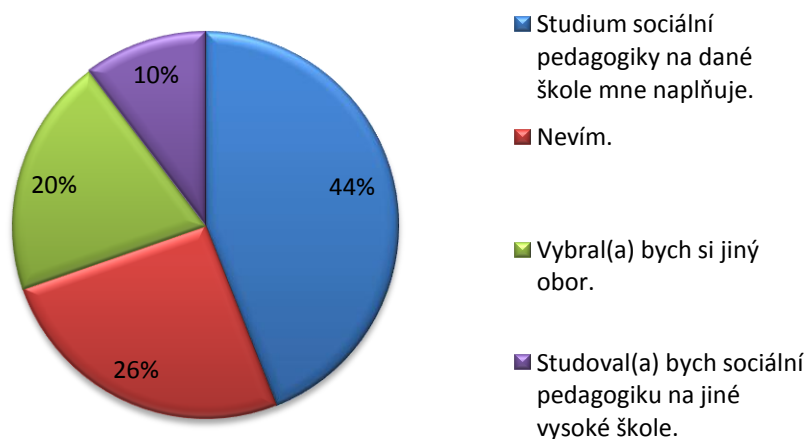
Graf č. 10 – Spokojenost s přípravou na budoucí zaměstnání

Otázka č. 13

Třináctá výzkumná otázka v dotazníku zní: **Kdybyste se měl(a) vrátit zpátky v čase, vybral(a) byste si ke studiu znovu obor sociální pedagogiky na dané škole?** Výsledky prokazují, že 44% studentů, kteří se výzkumu zúčastnili, je se svým studiem na dané vysoké škole naprosto spokojeno. O svém studiu na dané vysoké škole pochybuje 26% studentů, kteří využili možnosti nevím. 10% studentů by z nějakých důvodů obor Sociální pedagogika raději navštěvovalo na jiné vysoké škole. Zajímavým zjištěním je, že celých 20% studentů by si pro své studium vybralo raději jiný obor. Je tedy docela dost možné, že tito studenti se na oboru Sociální pedagogika nenacházejí dobrovolně. Může jít například o studenty, kteří se kapacitně nedostali na vysněný obor a sociální pedagogika tak byla druhou možnou volbou. Přesto, že jde o dospělé mladé lidi, je možné, že obor nestudují zcela dobrovolně, ale byli ke studiu přinuceni například svými rodiči. Stejně tak je ovšem možné, že se pro studium sociální pedagogiky rozhodli sami, ale očekávali od něj trochu něco jiného a teď nejsou se svou volbou tak úplně spokojeni. Tyto důvody však nejsou předmětem této bakalářské práce.

	Počet respondentů
Studium sociální pedagogiky na dané škole mne naplňuje.	77
Nevím.	45
Vybral(a) bych si jiný obor.	35
Studoval(a) bych sociální pedagogiku na jiné vysoké škole.	18

Tabulka č. 12 – Celková spokojenost respondentů se studiem

Graf č. 11 – Celková spokojenost respondentů se studiem

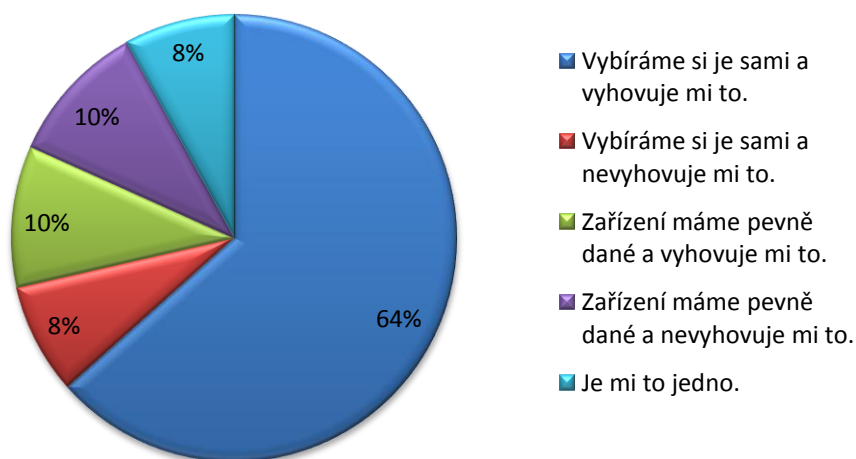
Otázka č. 14

Výzkumná otázka č. 14 se zabývá studentskými praxemi. Konkrétně řeší to, jak jsou studenti spokojeni s formou volby praxí. Na Cyrilometodějské fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně si studenti volí zařízení pro svou praxi sami. Tato zařízení však musí splňovat určitá kritéria. Na Pedagogické fakultě Ostravské univerzity v Ostravě probíhá volba zařízení v každém ročníku trochu jinak. Tímto jsme se zabývali již v teoretické části (viz. podkapitola 1.3. Ostravská univerzita v Ostravě).

111, což je 64% všech respondentů uvedlo, že si praxe volí sami a tato forma jim naprosto vyhovuje. 14 respondentům se svobodná volba zařízení pro výkon praxe nezamlouvá. Může to být například proto, že organizaci musí sami vyhledat a praxi si s nimi sami zprostředkovat. 36 respondentů má zařízení pevně dáno univerzitou. Tato forma volby zařízení polovině studentů vyhovuje, polovině nikoliv. 14 studentů forma volby zařízení pro praxi nezajímá, v podstatě je jim to jedno.

	Počet respondentů
Vybíráme si je sami a vyhovuje mi to.	111
Vybíráme si je sami a nevyhovuje mi to.	14
Zařízení máme pevně dané a vyhovuje mi to.	18
Zařízení máme pevně dané a nevyhovuje mi to.	18
Je mi to jedno.	14

Tabulka č. 13 – Spokojenost studentů s volbou praxí

Graf č. 12 – Spokojenost studentů s volbou praxí

Otázka č. 15

Patnáctá otázka se také zabývá praxemi. Jejím cílem bylo zjistit, zda studenti vědí, kolik času minimálně stráví za celou dobu studia praxemi. Tato otázka byla nepovinná, a tak se ji rozhodlo vyplnit pouze 113 studentů. Počty hodin strávených praxemi na jednotlivých vysokých školách jsou uvedeny v teoretické části této bakalářské práce. V případě Cyrilometodějské teologické fakulty je to minimálně 210 hodin. Na oboru Sociální pedagogika Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně studenti stráví praxemi minimálně 280 hodin. Na Pedagogické fakultě Ostravské univerzity v Ostravě je to zhruba 180 hodin praxí. Ukázalo se, že 52% odpovědí se ani zdaleka nepřibližovalo těmto číslům. Z toho vyplývá, že studenti nemají ponětí ani o hrubém počtu hodin, které stráví po dobu svého studia praxemi.

Otázka č. 16

Poslední 16. otázkou dostali respondenti možnost podělit se o své vlastní návrhy, jak zlepšit studium Sociální pedagogiky na své univerzitě. Nejčastěji se zde objevovaly návrhy ohledně praxí. Studenti žádají více praxe nebo více předmětů, které by byly orientovány do praxe. Dále mezi nimi panuje názor, že studentské praxe by měly probíhat mimo zkouškové období. Z jejich názorů také vyplývá, že postrádají propojení teoretických předmětů s praxí. Některé předměty připadají studentům pro praxi naprosto nepoužitelné a netuší, proč je mají ve studijním plánu obsaženy. V tomto vidím problém malé informovanosti studentů ze strany kateder a znak nedostatečné komunikace vedení kateder se studenty. Jednotlivé katedry by

měli studentům vysvětlit, proč je který předmět do studijního plánu zapojen. Rozhodla jsem se pro zveřejnění přesných citací nejzajímavějších názorů. Věty prošly pouze úpravou pravopisných a stylistických chyb.

- 1) *Jsem pro praxe mimo zkouškové období, více rad a informací z praktického hlediska, ne jen samá teorie, více aktivizačních metod a především ve všech předmětech - ne jen poslech přednášek.*
- 2) *Chtělo by to více vyučujících, kteří působili nebo působí v praxi. Dál více praktických přednášek - teorii si mohu přečíst sama, vyučující by měl chtít obohatit studenty. Připravit si prezentaci a přečíst ji umí každý.*
- 3) *Větší důraz by měl být kladen na předměty, které jsou pro náš obor důležité a ty předměty, které jsou doplňkové (Filozofie, Kulturní dějiny Evropy, Člověk a slavení, Antropologie, Etika, Religionistika atd.) by měli být opravdu doplňkovými!*
- 4) *Asi bych změnila průběh praxí, kdy v prvním ročníku máme sestavovat případovou studii a přitom jsme ještě ani neměli odborné předměty, tudíž je to pro toho, kdo neměl předměty jako speciální pedagogiku, psychologii a podobné na SŠ, dost těžké.*
- 5) *Cizí jazyk dát jako céčkový předmět. A více ještě praktických věcí v hlavních předmětech našeho studia.*
- 6) *Doplnit obsah učiva více o prevenci a poradenství.*
- 7) *Chtělo by to více předmětů, které by měly něco společného z praxí.*
- 8) *Lepší praxe, i když je to finančně náročné pro školy. Více se zaměřit na předměty pedagogiky a psychologie. Klidně jich umístit za semestr více, nebo více hodin v týdnu.*
- 9) *Bylo by skvělé, kdyby univerzita tento obor více propagovala. Aby se na obor společnost nedívala jako na něco podřadného. Pokud jde o pedagogické pracovníky, v očích společnosti jsou TOP učitelé. Zbytek už jsou pouze "pomocné profese" a nikdo si neuvědomuje, jak je pedagogická činnost náročná.*

- 10) *Lepší přístup vyučujících, větší odborníky z řad praxe. Výuku více směřovat k praktické stránce sociální pedagogiky.*
- 11) *Méně seminárek, nedá se to moc stíhat a četba je moc náročná. A hlavně by to chtělo lepší hodiny, většina nemá totiž žádný spád.*
- 12) *Myslím si, že některé předměty jsou naprosto bezpředmětné (viz. Etika pro sociální pedagogy, Řízení neziskových organizací) Také se mi nelíbí, že naše praxe musí být ve zkouškovém období a nemáme na ně přesně vyhraněný čas v rámci semestru.*
- 13) *Myslím si, že vyučovat by měli jen ti, kteří mají praxi v tomto oboru. Podle mého názoru nestačí jen teorie.*
- 14) *Myslím, že studium na naší škole je na dobré úrovni, bylo by ovšem dobré zlepšit přístup některých vyučujících.*
- 15) *Nejdůležitější je pro mě praktická připravenost na budoucí povolání, na kterou mi škola vymezuje jen minimum. Praxe na této škole je velice důležitá, avšak dle mého názoru nedostatečná.*
- 16) *Nekombinovat v semestru praxi s výukou, na mé bývalé VŠ byl 1 semestr za studium čistě pro praxi.*
- 17) *Neškodilo by více spolupracovat s externími vyučujícími. Mají větší praxi a dokážou předat více informací a lépe připravit na budoucí povolání. Také mi chybí různé přednášky a workshopy s organizacemi a středisky, kde bych se mohla po škole uplatnit. Zájem v tomhle směru mi přijde nedostačující ze strany fakulty.*
- 18) *Nevymýšlela bych 5 variant téhož předmětu, neustále se nám vrací na seznam předmětů psychologie a pedagogika v x variantách, a když už není co vymyslet, tak je to prostě pedagogická psychologie. Vždyť se to bere pořád dokola, chtělo by to využít studium efektivněji.*
- 19) *Pečlivější výběr pedagogů - myslím si, že by bylo vhodné vybírat pedagogy, kteří o své práci vědí z praxe a ne jen z odborných knih, takový učitel nám nic nedá.*

- 20) *Pozměnění studijního plánu - zaměřit se více na praxi již od prvního ročníku (ne pouze v rámci vychovatelských a volnočasových praxí, ale například umístit metodiku do každého semestru).*
- 21) *Souhlasila bych se zavedení navazujícího magisterského studia na CMTF v Olomouci.*
- 22) *U praxí mi nevyhovuje, že je musíme absolvovat v průběhu zkouškového období. Myslím, že by měl být daleko více kladen důraz na studium cizích jazyků!*
- 23) *Učitelé by měli mít více praktických zkušeností. Praxe by měla být minimálně 14-ti denní. Týden (5 dnů) je málo. Nejlepší by byla praxe, která by probíhala celý měsíc.*
- 24) *Určitě by to chtělo praxe nejen vychovatelské a v řízení volného času. Postrádám možnost praxe v SOCIÁLNÍ SFÉŘE - Soc. právní ochrana dětí, atd. To mi nebylo umožněno během studia a vadí mi to!*
- 25) *Úroveň mé školy by se zlepšila v přístupu k praxi. Mnoho hodin a volný výběr praxe je dobré, avšak je rozdíl mezi průběžnou a souvislou praxí. Velmi bych ocenila a myslím, že mluvím za většinu studentů, mít praxi souvislou.*
- 26) *V hodinách více praktických příkladů a propojení teorie s aktuálními problémy ve společnosti.*
- 27) *Větší podpora výzkumné činnosti ze strany studentů. Lepší propojení sociálního a pedagogického zaměření studijního oboru.*
- 28) *Více dát na názory studentů. Více praktických příkladů. Více praxe a předmětů užitečných do praxe.*
- 29) *Vyměnit některé učitele. Neumí učit předmět, který "vyučují", tudíž je ten předmět k ničemu. Do školy nechodím proto, abych si pak kompletní předmět musela studovat doma ve svém volném čase, od toho jsou ty dvouhodinové semináře.*
- 30) *Vyučovat praktické dovednosti a ne tolik teorie, tak jako to dělají např. ve Skandinávských státech.*

4.4. Diskuze

Výzkum byl proveden pomocí metody dotazníkového šetření zhruba v období jednoho měsíce, tj. od 14. 4. 2014 do 14. 5. 2014. Celkovým souborem byli všichni studenti prezenční bakalářské formy studia oboru Sociální pedagogiky v Olomouci, Zlíně a Ostravě. Výběrový soubor utvořilo 178 respondentů, z nichž 3 museli být pro nesplnění podmínek z výzkumného šetření vyřazeni. Pracovalo se tedy s počtem 175 respondentů. V tomto výzkumném vzorku bylo celkově větší zastoupení žen, což se vzhledem k zaměření oboru dalo předpokládat. Všeobecně je známo, že o sociální a pedagogické obory projevují větší zájem ženy než muži. Nejvíce respondentů pochází z Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně (73), následují je respondenti z Univerzity Palackého v Olomouci (59) a studenti Ostravské univerzity v Ostravě jsou zastoupeni počtem nejnižším (43). V silách výzkumného šetření nebylo, aby byl počet studentů z jednotlivých univerzit rovnoměrný. Zastoupení studentů v ročnících se také různí. Nejvíce respondentů studuje třetí ročník Sociální pedagogiky (71). Druhým rokem studuje tento obor 48 respondentů. Do prvního ročníku dochází 56 respondentů.

O možnosti studovat sociální pedagogiku se nejvíce (101) respondentů dozvědělo na internetu. Nebylo by proto úplně od věci investovat více do internetové propagace oboru. Obor Sociální pedagogika by tak mohl získat více uchazečů o studium. Dalším důvodem pro internetovou propagaci by mohlo být posunutí oboru blíže k širší veřejnosti.

Hlavním cílem mého výzkumu bylo zjistit a vyjádřit pohled studentů sociální pedagogiky na tento obor. Myslím si, že tato práce tento výzkumný cíl splnila. Bylo zjištěno, že většina respondentů si myslí, že Sociální pedagogika je docela perspektivním oborem. Neuchylují se příliš k extrémním názorům. Jako velmi kladné hodnotím to, že jen velmi malé procento respondentů se domnívá, že obor Sociální pedagogiky není perspektivní. S tímto faktem souvisí i to, že velká část studentů je se studiem Sociální pedagogiky spíše spokojena (58%). Naprostou spokojenost však prokázalo jen 22% respondentů. Výsledky hovoří o tom, že větší část studentů je spokojených než nespokojených. Položku spíše ano využilo nejvíce studentů i u otázky, která se týkala spokojenosti s přípravou na budoucí zaměstnání. 81% respondentů si myslí, že je studium Sociální pedagogiky na dané vysoké škole kvalitně připraví na budoucí zaměstnání. Dalším úspěchem pro obor je i to, že by si 44% respondentů jako svůj studijní obor klidně znovu zvolilo Sociální pedagogiku. 26% respondentů je však na pochybách a není si svou volbou studia Sociální pedagogiky úplně jisto. Jiný obor by si nejradši zvolilo 20% respondentů.

Dále bylo zjištěno, že studenti vnímají sociální pedagogiku jako obor, který by se měl zaměřovat na prevenci sociálně patologických jevů. S tímto souvisí i vnímání sociálního pedagoga jako pracovníka, který by se měl zabývat plánováním volného času dětí, mládeže a dospělých. Za nejdůležitější složku osobnosti člověka, který vykonává tuto profesi, zvolili sami budoucí sociální pedagogové empatii. Sociální pedagog by tedy měl být podle nich člověkem, který se dokáže vcítit do druhých. Pozor by si ovšem měl dát každý pracovník pomáhajících profesí na soucit, který někdy může být až příliš silný. Potom tento pracovník nedokáže pohlížet na situaci nezaujatě s nadhledem a mnohdy bere problémy týkající se jiné osoby za své. Zde jemu hrozí syndrom vyhoření a osobě, se kterou až příliš soucítí, že jí nedokáže poskytnout pomoc v adekvátní míře. Tomuto může zabránit zdravá asertivita pracovníka. Tu však respondenti označili jako nejméně důležitou vlastnost.

Jednou z mých hypotéz bylo i to, že existuje souvislost mezi předchozím vzděláním studentů a jejich nástupem na obor Sociální pedagogiky. Mým předpokladem bylo, že studenti, kteří se dříve zabývali sociálními a pedagogickými obory, se rozhodnou pro studium Sociální pedagogiky častěji než studenti, kteří studovali jinak zaměřené obory. Tato hypotéza se však výzkumem nepotvrdila. Rozdíly mezi studenty, kteří přicházejí z oborů jinak zaměřených a oborů podobně zaměřených jsou zanedbatelné.

Velmi zajímavé jsou názory studentů u poslední výzkumné otázky. Vzkazují prostřednictvím ní, co by se dalo na studiu tohoto oboru zlepšit. Objevuje se zde často názor, že obsah studia není příliš zaměřen do praxe. Vyučované předměty jsou příliš teoretické a studentům jsou předávány informace, které hodnotí jako v praxi nevyužitelné. Studenti by ocenili více vyučujících, kteří nejsou pouhými teoretiky, ale mají bohaté zkušenosti z praxe a tyto zkušenosti by jim během výuky předávali.

ZÁVĚR

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma Obor Sociální pedagogika z pohledu studentů daného oboru. V teoretické části se snažím o přiblížení toho, co je to sociální pedagogika i laickému čtenáři. Domnívám se, že toto téma je stále aktuální, jelikož spousta lidí nemá ani ponětí o tom, co tento obor představuje a to hovořím i o některých osobách z řad studentů příbuzných oborů nebo dokonce přímo oboru Sociální pedagogika. Zejména pro studenty prvních ročníků je těžké vysvětlit, co to vlastně sociální pedagogika je. K tomuto faktu možná napomáhá i to, jak si ostatně vysvětlíme v teoretické části, že sociální pedagogika stále postrádá jednotnou definici a nejspíš ještě mnoho let postrádat bude, protože jak je patrné z mé analýzy tohoto oboru na vysokých školách, pojmá každá vysoká škola tento obor trochu jinak. Stejně tak i studenti, jak je vidět z výsledků mého výzkumu, si představují profesi sociálního pedagoga odlišně. Konkrétně se touto problematikou zabývá výzkumná otázka č. 7.

Jako hlavní cíl této práce jsem si stanovila zjistit a popsat, jak obor Sociální pedagogiky vnímají sami studenti. Troufám si tvrdit, že tento cíl práce splnila. Výsledky z výzkumného šetření prokazují, že studenti vnímají tento obor jako docela perspektivní. S obsahem studia jsou víceméně spokojeni, ale mají k němu nějaké menší výhrady. Ocenili by především výuku, která by byla více orientována do praxe a vyučující, kteří by jim předávali své zkušenosti z praxe.

Profese sociálního pedagoga pro ně znamená především profesi, zabývající se prevencí sociálně patologických jevů. S tím souvisí i to, že by se podle studentů sociální pedagogika měla zaměřovat na volný čas dětí, mládeže a dospělých. Jak je patrné z teoretické části tak právě toto je náplní většiny studijních oborů na různých vysokých školách.

Seznam použité literatury a internetových zdrojů

Literatura:

1. BAKOŠOVÁ, Z. *Sociální pedagogika (vybrané problémy)*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 1994. ISBN 80-223-0817.
2. BAKOŠOVÁ, Z. *Sociální pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008. ISBN 80-89236-00-6.
3. *Cyriľometodějská teologická fakulta: příručka pro studenty*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013-2014, s. 44-47.
4. HRADEČNÁ, M. *Vybrané problémy sociální pedagogiky*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-015-7.
5. CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
6. *Informační leták pro uchazeče o studium v roce 2013/2014*. Brno: Ústav pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, 2013.
7. KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999. ISBN 80-7067-669-8.
8. KLÍMA, P. *Koncepce studijního oboru a vzdělávacího programu sociální pedagogiky*. Praha: PdF UK, 1993.
9. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
10. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ V. et al. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
11. MÜLLEROVÁ, L., ed. a kol. *Vybrané kapitoly ze sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2002. ISBN 80-7044-458-4.
12. PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D. a FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3469-6.
13. TAVEL, P. *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN 978-80-244-2327-2.
14. VALIŠOVÁ, A. *Asertivita v rodině a ve škole aneb zásady přímého jednání mezi dětmi, rodiči a učiteli*. Praha: H & H, 1992. ISBN 80-85467-02-X.

Internetové zdroje:

1. Definice perspektivita. In: *Slovník cizích slov online* [online]. 2011 [cit. 2014-05-18]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov-online.cz/najit?co=perspektivita>.
2. Fakulta humanitních studií: Sociální pedagogika. *Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně* [online]. 2000-2014 [cit. 2014-01-01]. Dostupné z: <http://www.utb.cz/fhs/socialni-pedagogika-1?highlightWords=soci%C3%A1ln%C3%AD+pedagogika>.
3. Katedra učitelství: O katedře. *Husitská teologická fakulta: Univerzita Karlova v Praze* [online]. 2013 [cit. 2014-02-03]. Dostupné z: <http://www.htf.cuni.cz/HTF-81.html>.
4. Katedra pedagogiky PF UJEP: Obecné informace. *Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem* [online]. 2011 [cit. 2014-01-09]. Dostupné z: http://www.pf.ujep.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=255&Itemid=310.
5. Katedra pedagogiky PF UJEP: Podmínky přijímacího řízení pro uchazeče o studium. *Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem* [online]. 2011 [cit. 2014-01-09]. Dostupné z: http://www.pf.ujep.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=706:socpedkpg&Itemid=631.
6. Katedra sociální pedagogiky. *Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity* [online]. 2009–2013 [cit. 2013-12-27]. Dostupné z: <http://www.ped.muni.cz/katedry-a-instituty/socialni-pedagogika/o-katedre/>.
7. Katedra sociální pedagogiky. *PdF UHK* [online]. 2010-2014 [cit. 2014-01-01]. Dostupné z: <http://www.uhk.cz/cs-cz/fakulty-a-pracoviste/pedagogicka-fakulta/katedry-a-ustavy/katedra-socialni-pedagogiky/zakladni-informace/Stranky/default.aspx>.
8. Nabízené studijní obory pro přijímací řízení: Sociální pedagogika. *Katedra sociální pedagogiky PdF OU* [online]. 2006-2014 [cit. 2014-01-01]. Dostupné z: <http://pdf.osu.cz/pes/index.php?kategorie=35442>.
9. Studijní obory: Sociální pedagogika. *Univerzita Palackého v Olomouci* [online]. 2013 [cit. 2013-12-25]. Dostupné z: <http://www.upol.cz/skupiny/zajemcum-o-studium/studijni-obory/obor/socialni-pedagogika-1/>.
10. Sociální pedagogika: Vizualizace studia. In: *Portál UTB* [online]. 2014 [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: www.portal.utb.cz.
11. Sociální pedagogika: Vizualizace studia. In: *Portál OSU* [online]. 2014 [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: www.portal.osu.cz.
12. Sociální pedagogika. *Pedagogická fakulta: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích* [online]. 2014 [cit. 2014-01-02]. Dostupné z: http://www.pf.jcu.cz/education/applicants/p_sop.php.

13. Šablony: Sociální pedagogika a poradenství. Informační systém Masarykovy univerzity [online]. 2013 [cit. 2014-01-01]. Dostupné z: http://is.muni.cz/predmety/sablony_tisk.pl?obdobi=5964&fakulta=1421&uzel=405642&rek=ap.

Přílohy

Příloha č. 1

Dotazník: Pohled studentů sociální pedagogiky na jejich obor

Ahoj,

předem Ti velmi děkuju, že jsi se rozhodl(a) vyplnit můj dotazník. Velmi mi to pomůže. Tento dotazník slouží jako podklad k výzkumu k mé bakalářské práci a je zcela anonymní!!! Přesto Tě prosím o co nejpravdivější odpovědi a pečlivé vyplnění. Dotazník je určen pouze pro studenty prezenčního bakalářského studia oboru sociální pedagogika. Celý dotazník ti zabere pouze pár vteřinek času ;-)

1) Jsem:

- žena
- muž

2) Fakulta a název vysoké školy, na které obor studuji:

3) Ročník, který studuji:

4) Jak jste se dozvěděl(a) o existenci oboru sociální pedagogika?

- na veletrhu vysokých škol
- na SŠ
- na VOŠ či VŠ
- od kamarádů, známých
- od rodičů
- z katalogu oborů univerzity
- na internetu
- jiné.....

5) Jak vidíte svoji budoucnost po ukončení bakalářského studia sociální pedagogiky? Označte výpověď, která je Vám nejbližší.

- chci jít studovat navazující magisterské studium sociální pedagogiky
- chci jít studovat jiný obor – bakalářský
- chci jít studovat jiný obor- magisterský

- chci nastoupit do zaměstnání
- volím kombinované studium a zaměstnání
- chci spíše nějaký čas cestovat
- jiná volba, jaká.....

6) Který z názorů je Vám nejbližší?

- Sociální pedagogika je velmi perspektivním oborem.
- Sociální pedagogika je docela perspektivním oborem.
- Sociální pedagogika není perspektivním oborem.
- Sociální pedagogika jednoznačně není perspektivním oborem.
- Ještě jsem se nad tím nikdy nezamýšlel(a). Nemám jasný názor.

7) Která z následujících definic podle Vás nejvíce vystihuje sociálního pedagoga? Jednotlivé výpovědi označte číslem od 1 - do 6 podle své preference. (1 = je pro mne nejlepší odpovědí, 6 = nejméně odpovídá mému názoru)

- Sociální pedagog by měl hlavně pomáhat lidem v kritických životních situacích. Jde hlavně o poradenství.
- Sociální pedagog by se měl nejvíce zabývat volným časem dětí, mládeže a dospělých.
- Sociální pedagog by se měl především zabývat prevencí sociálně patologických jevů.
- Sociální pedagog je především terénním pracovníkem.
- Sociální pedagog je vlastně profesí totožnou s učitelstvím.
- Sociální pedagog je vlastně profesí totožnou s vychovatelstvím.

8) Jak by dle Vašeho názoru měla vypadat osobnost sociálního pedagoga? Jednotlivé vlastnosti označte čísly od 1- do 10. (1=nejdůležitější vlastnost, 10= tato vlastnost je pro mne nejméně důležitá)

- empatie
- komunikační dovednosti
- tolerance
- trpělivost
- zodpovědnost
- spolehlivost a důvěryhodnost

- přirozená autorita
- aktivita a kreativita
- asertivita
- psychická odolnost

9) Jaké bylo Vaše předchozí studium?

- SOU
- gymnázium, lyceum, konzervatoř
- SOŠ s podobným zaměřením (pedagogické a sociální obory)
- SOŠ s jiným zaměřením
- VOŠ či VŠ s podobným zaměřením (pedagogické a sociální obory)
- VOŠ či VŠ s jiným zaměřením

10) Jste spokojen(a) s obsahem studia?

- spokojen(a)
- spíše spokojen(a)
- spíše nespokojen(a)
- nespokojen(a)

11) Jste spokojen(a) s přístupem vyučujících?

- spokojen(a)
- spíše spokojen(a)
- nemám jednotný názor
- spíše nespokojen(a)
- nespokojen(a)

12) Máte pocit, že Vás studium sociální pedagogiky na Vaší vysoké škole kvalitně připraví na budoucí zaměstnání v sociální oblasti?

- rozhodně ano
- spíše ano
- nevím
- spíše ne
- rozhodně ne

13) Kdybyste se měl(a) vrátit zpátky v čase, vybral(a) byste si ke studiu znovu obor sociální pedagogiky na dané škole?

- Studium sociální pedagogiky na dané škole mne naplňuje.
- Studoval(a) bych sociální pedagogiku na jiné vysoké škole.
- nevím
- Vybral(a) bych si jiný obor.

14) Jak jste spokojeni s praxemi?

- Vybíráme si je sami a vyhovuje mi to.
- Vybíráme si je sami a nevyhovuje mi to.
- Zařízení máme pevně dané a vyhovuje mi to.
- Zařízení máme pevně dané a nevyhovuje mi to.
- Je mi to jedno.

15) Kolik hodin strávíte celkově na praxi? Doplňte.

.....

16) Zde máte prostor pro Vaše návrhy, jak zlepšit studium tohoto oboru na Vaší škole: